

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

NOVEMBER 7 • 93

Georgsmynt
Bilderna av Karl XII
Bogskärs fyr ännu en gång

SVERIGE 15:—
NORGE 15:—
DANMARK 15:—

Konungens regeringsjubileum

Som säkert alla sett utgavs två minnesmynt till HM Konungens 20-åriga regeringsjubileum (de var utannonserade i SNT 1993:5, s 122, och har erbjudits SNF:s medlemmar som förhandsbeställning).

Guldmyntet om 1000 kr är slaget i 900/1000 guld, 50/1000 silver och 50/1000 koppar, väger 5,8 g och har en diameter om 21 mm. Silvermyntet om 200 kr innehåller 925/1000 silver och 75/1000 koppar, väger 27,03 g och mäter 36 mm.

Uplagorna är 15.000 ex för guldmyntet och 50.000 för silvermyntet.

Beskrivning:

Åtsida: CARL XVI GUSTAF upptill längs kanten, SVERIGES KONUNG I 20 ÅR nedtill längs kanten, allt innanför pärlkant. I mitten konungens halvsida, vänster sida.

Frånsida: FÖR SVERIGE I TIDEN upptill längs kanten, 200 KR 1993 nedtill, omgivet av till vänster myntortsmärket, till höger D [= Bengt Dennis], allt innanför pärlkant. I mitten Erik XIV:s krona (kungakronan). Randen slät.

Guldmyntet är till typen identiskt, från sett valören 1000 KR på frånsidan.

Riksbankens föreskrifter om det nya jubileumsmyntet är tryckta som SFS 1993:386 och utkom 4 juni 1993. Med förnöjelset konstaterar notisförfattaren att man nu lärt sig skillnaden mellan kant och rand.

Konstnär är Anni Sundin, som avstått från att signera sitt porträtt av kungen. En medföljande broschyr berättar om traditionerna på detta område samt skildrar kungakronan, ett verk av Cornelis ver Weiden till Erik XIV:s kröning 1561. Som bekant är den och övriga regalier statsegendom och underställda Kammarkollegiets förvaltning. De är utställda i Skattkammaren på Kungl Slottet i Stockholm.

Mynten lär vara slut på de flesta banker.

Drottning Silvia

1943 – 23.12 – 1993

Myntverket präglar i höst två minnesmynt till HM Drottningens 50-årsdag den 23 december. Det är länge sedan vi sett en svensk drottningens porträtt på ett mynt. Till det kungliga guldbräulopet 1907 slogs ett silvermynt om två kronor, men drottning Sofia är här avbildad tillsammans med sin make Oscar II. Ulrika Eleonora finns ensam på reguljära mynt i riksdaler- och markvalörer samt dukater 1719-1720, men hon var regerande drottning. Den sista icke-regerande som förekommer på ett minnesmynt är drottning Hedvig Elisabet

Charlotta, Karl XIII:s änka, vars begravningskastpenning från den 16 juli 1818 hade valören 1/3 riksdaler.

De nya mynten är av samma valör, vikt, halt och diameter som de ovan beskrivna till HM Konungens 20-åriga regeringsjubileum, som kom ut i september – alltså 1000 kronor i guld och 200 kronor i silver. 1000-kronorsvalören avbildas här i förstoring.

Det för en numismatiker intressanta problemet är vad som skall kallas för åtsidan. Normalt är det myntherrens (kungens) bild; i avsaknad av denna blir det sidan med dennes namn och riksvapnet och finns inte detta, blir landets namn och symbol åtsida. Drottningen är inte "myntherre". Men sedan sommaren 1985 är inte längre regeringen (tidigare, före 1974, K. Maj:t) ansvarig för myntutgivning. Tumba Bruk AB med Myntverket är ett av Riksbankens helägt aktiebolag och det är banken som utfärdar förordningar angående nya mynt och sedlar. Sedelutgivningen är sedan grundandet Riksbankens rättighet och här föreligger och förelåg ingen anledning att avbilda regenten. Att våra mynt efter 1985 bär kungens bild eller monogram (utom på den lägsta valören) är således av tradition, inte därför att så måste vara. När tex jubileumsmyntet med Gustav Vasa kom ut 1921 var sidan med riksvapnet och Gustav V:s namn och titel i omskriften att betrakta som åtsida, inte den med Erik Lindbergs bild av riksföreståndaren/kungen! Men så är det inte automatiskt längre. Tentativt ger jag därför följande beskrivning:

Porträttsida: DROTTNING SILVIA • SVERIGE upptill längs kanten, 1943 • 23 DEC • 1993 nedtill längs kanten. Drottningens halvsida, höger sida, iförd de leuchtenbergiska safirerna (diadem och örnhänge synliga). Till vänster drottningens vapen i oval sköld, till höger drottningkronan.

Valörsida: Det stora, krönte riksvapnet med sköldhållande lejon, därunder längs kanten myntortsmärket, följt av 1000 KR D [= Bengt Dennis].

På bägge sidor pärlring. Randen är slät. 200-kronorsmyntet i silver är identiskt, från sett valören 200 KR på frånsidan (samt givetvis metall och storlek).

Åtsidans porträtt är modellerat av Anni Sundin, som också utförde medaljen över drottningen (där en face), som presenterades i förra numret av SNT (s 169). Frånsidan är av Marita Norin och har använts på 1983 års jubileumsmynt (konungens 10-åriga regeringsjubileum).

Uplagorna blir desamma som för föregående mynt. SNF:s medlemmar och andra föreningar kommer att erbjudas förhandsabonnemang.

Foto: Myntverket.

Foto: Myntverket.

LLI

SVENSKA
NUMISMATISKA FÖRENINGENS
TIDSKRIFT

Föreningens kansli:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98

(onsdag - torsdag kl 10.00 - 13.00)

Svensk Numismatisk Tidskrift:

Box 5405

114 84 Stockholm

Postgiro 15 00 07-3

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

SNT utkommer under

första veckan i

februari - maj,

september - december

Prenumeration: helår 125:-

ANSVARIG UTGIVARE

Ian Wiséhn

REDAKTION

Tel 08-783 94 00

Redaktör:

Monica Golabiewski Lannby

Manuskriptgranskare:

Lars O Lagerqvist

Annons- och auktioner:

Kjell Holmberg

Tel 018-38 23 47

(kvällstid och helger)

Annonspriser:

1/1 sida (151×214 mm) 1.800:-

2:a omslagssida 2.200:-

omslaget 4:e sida 2.500:-

2/3 sida (99×214 mm) 1.250:-

1/2 sida (151×105 mm) 1.000:-

1/3 sida (47×214 mm) 700:-

1/4 sida (72×105 mm) 500:-

1/6 sida (47×105 mm) 350:-

1/12 sida (47×50 mm) 175:-

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden

före utgivning

Heloriginalt manus och

gärna skiss.

Sändes till SNT, adress enl ovan.

Annons- och auktioner:
Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik kommer att avböjas

Tryck:

Masterprint Sätteri & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Program 1993

Välkomna på torsdag 11/11 för att titta i biblioteket, dricka en kopp kaffe, berätta eller fråga om något mynt e. d., eller bara för att umgås. Tag gärna med sällskap!

November 11 Se ovan

November 24 Lars O. Lagerqvist berättar om Svensksund-medaljen och andra belöningsmedaljer

December 14 SNF:s sedvanliga julfest

Om ej annat anges,
hålls mötena kl 18.30 på
Banérgatan 17 nb.
Tag buss nr 44 eller 54
eller T-bana till Karlaplan.

Drottning Silvias minnesmynt

Föreningens medlemmar kan beställa dessa mynt (se föreg. sida) genom Svenska Numismatiska Föreningens kansli. Endast *ett ex* av guld- respektive silvermyntet per medlem kan beställas.

OBS! För att kunna garantera Er beställning måste beloppet - enligt nedan - vara bokfört på föreningens postgirokonto 15 00 07-3 *senast den 11 november 1993!*

Guldmynt 1.000:- + 75:- exp avg = 1.075:-

Silvermynt 200:- + 75:- exp avg = 275:-

Guld- + silvermynt 1.200:- + 75:- exp avg = 1.275:-

Myntet kommer att distribueras per post i december 1993. Föreningen beklagar det korta varslet, som beror på Myntverkets villkor för godkännande av vår beställning.

Kansli

Besökstid 10.30 - 13.00 onsdag och torsdag.

Semesterstängt: Midsommar - 1 september samt jul- och nyårshelgerna.

Innehåll SNT 7 · 93

	Sid
Myntnytt	174
Georgsmynt	176
Bilden av Karl XII	185
Bogskärs fyr ännu en gång	189
Observationer som kunna gifwa någon kunskap	192
Utställning	194
Svenska guldmynt funna i Italien	195
Recensioner	196
Auktioner och Mässor	198
Föreningar	198
Ordensnytt från Bosnien-Hercegovina	198
Notan betalades med polletter	199

Omslag

I höstmörkret kan vi behöva lite ljus. Bilden föreställer Karl XII som riddaren Sankt Görän besegrande mörkrets makter. Emaljmalning på koppar tillhörande Statens historiska museum. Läs vidare om dessa två herrar sid. 176ff och 185ff. Foto: Bengt A. Lundberg.

Georgsmynt

Av Monica Golabiewski Lamby

I hopp om skydd och hjälp har människan sedan urminnes tider satt sin tilltro till andliga väsen i egenskap av amuletter i skiftande former och av olika beskaffenhet. Särskilt föremål av material hämtat ur jorden såsom metall – framförallt silver och koppar – var länge betrodda skyddsmedel mot de underjordiska krafterna. Under medeltiden skulle amuletterna helst visa ett kors eller andra kristna motiv, som skyddade bäraren mot onda väsen och händelser.

Mynt kunde ju ha alla dessa egenskaper och har därför ofta brukats som amuletter. Mynt och andra föremål som dessutom kunde knytas till en legend ansågs ha särskilt skyddande egenskaper. Att använda mynt som turbringare är alltså en mycket gammal tradition.

Ett av dessa mynt med legendanknytning var det som föreställde riddaren Sankt Görän. Olika framställningar av detta helgon har använts på mynt i ett flertal länder sedan 1000-talet. Det som senare kom att betecknas som "georgsmyntet" har en mycket intressant bakgrundshistoria och upphov i den, i både tid och rum, folkligt utbredda Sankt Görans-kulten. Kulmen kom under 1500-talet, då en rad märkliga händelser kring den mansfeldska georgstalern utgjorde början till den mest spridda myntamuletten i vår tid.

Tron var stark och ledde så småningom till att man började tillverka amuletter med mansfeldstalarna som förebild. Dessa myntamuletter fick med tiden medaljkaraktär och fabriks-tillverkades i stora mängder ända in i vår tid. Här kan man mycket tydligt se utvecklingen från ett mynt av människan tillskrivet magiska krafter, till ett mynt specialtillverkat för amuletthanvändning, för att så småningom framställas som medalj helt utan funktion som betalningsmedel.

Sankt Görän

Kristendomen födde martyrer. Inom kyrkan upptogs många av dessa med tiden som helgon. Det folkliga behovet av andligt beskydd var stort och

Fig. 1
Grevskapet Mansfeld: Günther IV, Ernst II, Hoyer VI, Gebhard VII, Albert VII (1486–1526) (KMK utan inv.nr)
Eisleben, taler 1522, 29.06 g

Åts.: Vapensköld, 1522

*MONE:ARGEN:COM:DO DE:MANS:
Fråns.: Riddaren med lansens bakom huvudet; på hästens sadeltäcke ORA PRO (NOBIS), draken på rygg; ryttarens huvud samt hästens hovar utanför inre ringen SANCTVS:GE ORGIVS:P A:DOM-DE:MAN-

Litt.: Tornau nr 58; Huszar Abb. 1

man skapade egna romantiserade helgonlegender och skyddspatroner.

Ett av våra genom tiderna mest firade helgon är Sankt Görän. Enligt legenden var han en kristen ädling och soldat i den romerska hären under kejsar Diocletianus' tid och han led martyrdöden omkring år 300. Under 300–400-talen var de kristnas dyrkan av

martyrer på sin höjdpunkt och kulten kring honom uppkom inte långt efter hans död. Inte förrän betydligt senare upphöjdes han på grund av sin betydelse till skyddshelgon. Denne martyr dyrkades som helgon under medeltiden både inom den österländska och den västerländska kyrkan.

Olika legender har uppstått kring hans person; den mest populära är den från 1100–1200-talen om hans kamp i Lydien (i nuvarande Turkiet) för att rädda jungfru från draken, och det är också från denna version som motivet på georgsamuletten är hämtad. Jungfrun symboliserar här renheten och oskulden.

Inom hagiografen, d.v.s. helgonbiografen, finns mängder av legender om helgon som dödar drakar. Draken jämställs med ormen och symboliserar i dessa berättelser den lede frestaren, hedendom, överhuvudtaget världens ondska. Den som dödar draken förkroppsligar segern över onskans och otrons krafter såväl i världen som inom sig – själva kampen symboliserar de svårigheter människan måste övervinna för att nå inre visshet. Triumfen över det onda inger människor hopp och styrka.

Den äldsta fornsvenska versionen av Sankt Görans-legenden härrör från omkring 1300. Ur *Kulturhistoriskt Lexikon del VI* är följande här förkortade sammanfattning av legenden hämtad:

Sankt Görän kom en gång till staden Selena. I en stor sjö utanför staden bodde en drake, åt vilken invånarna dagligen måste överlämna sju får. Då fåren var slut uttogs i stället varje dag genom lottning en människa. Då Sankt Görän kom till staden, hade lotten just fallit på konungens dotter. Sankt Görän väpnade sig med korsets tecken, stack draken med spjutet och kastade den till marken. Konungadottern band sitt bälte om halsen på draken och ledde den runt omkring i staden. Invånarna flydde undan av förskräckelse, men Sankt Görän sade, att han var sänd att frälsa dem om de ville tro på Jesus Kristus. Därpå drog han sitt svärd och dräpte draken. Tjugotusen män utom kvinnor och barn blev kristna och lät döpa sig. Därefter kom Sankt Görän till Spanien. Ståthållare där var Dacianus, en grym förföljare av de kristna. Många kristna förmåd-

des genom tortyr att dyrka avgudarna. Sankt Görän ropade då att alla hedningarnas gudar var djävlar. Dacianus sökte förgäves genom övertalningar och sedan tortyr få Sankt Görän att överge sin kristna tro och låt släpa honom runt stadens gator och slutligen halshugga honom. Inför sin död bad Sankt Görän, att de som anropade honom om hjälp alltid skulle bli bönhörda av Vår Herre. En röst från himlen svarade ja till hans bön.

Korsfararna, som förde Sankt Göräns bild i sitt banér (och på vissa av mynten), spred sannolikt legenden till Europa och han blev soldaters, riddares och efter Rickard Lejonhjärta på 1200-talet Englands skyddspatron.

Under den senare medeltiden vann helgonkulten ökad spridning. Städer, landskap och enskilda personer ställde sig under beskydd av helgon (patroner). Även Sankt Göräns-dyrkan fick då en snabb utbredning. Flera riddarordnar uppstod under hans namn och valde honom som skyddspatron. Kulter av helgongrupper med olika specialiteter uppstod. En av dessa var den s.k. nödhjälpargruppen om fjorton helgon med privilegiet att hjälpa i nöd och farlighet. "De fjorton nödhjälparna". I denna togs Sankt Görän upp någon gång under 1400-talet.

Också i Norden dyrkades han – som mest under 1400-talet – och åberopades mot såväl sjukdomar och krigsfara som onda människor och övernaturliga väsen. I Sverige kallades han Görän eller Örjan och han firas som Georg på sin dödsdag den 23 april. Det finns belägg för hans namnsdag i en svensk kalender så tidigt som år 1198. Men ännu tidigare, redan år 1126, invigdes ett altare till Sankt Göräns ära i Lunds domkyrka i dåvarande Danmark.

Sankt Görän avbildas vanligen som en stilig yngling, framställd som riddare – oftast till häst och hållande en fana med rött kors – som med en lans dödar den vid hästens fötter liggande draken. En av de idag mest berömda framställningarna av Sankt Görän står i Prag och utfördes år 1373 av Georg och Martin von Klausenburg. Den utgörs av en mycket elegant i halv kroppsstorlek utformad skulpturgrupp av brons föreställande Sankt Görän till häst kämpande mot den på marken liggande draken. Ett av de främsta verken är den svenska skulpturgrupp i trä, utförd av den tyske skulptören och målaren Bernt Notke, som stod färdig år 1489. Gruppen

Fig. 2
Linjen Mansfeld-Hinterort; David (1603–1628). KMK utan inv.nr Eisleben, språktaler 1608, 28,93 g

Åts.: Riddaren med svärd bakom huvudet, draken på rygg
DAVID:CO:E:DO:I:MANSE:NOB:D:I:HEL:ET:SCHRAPL:
Fråns.: BEI GOT IST RATH VND THAT, vapensköld, 1608. G M (myntmästare Georg Meinhart)
Litt.: Tornau nr 1141.

skänktes till Storkyrkan i Stockholm av Sten Sture den äldre efter slaget vid Brunkeberg 1471, då svenskarna anropade Sankt Görän till sin hjälp. Konstverket anknyter till versionen av den Sankt Göräns-legend som förekommer i Örjansvisan, belagd från 1400-talet.

Detta helgon från den katolska tiden avbildas även efter reformationen ofta i svenska kyrkor; dyrkan av katolska helgon och andra folkliga sedvänjor som inte reformationen förmodade förändra, vände kyrkan till sin egen fördel och Sankt Göräns kamp mot draken blev accepterad som en symbol för kyrkans strid mot det onda.

Mansfeldstalern

Mynt med bilden av Sankt Görän till häst dödade draken präglades i flera länder, men det mynt som kom att utgöra förebilden för just georgsamuleten – eller **georgsmyntet** som den allmänt kallats – var grevarnas av Mansfeld i Tyskland silvertalrar som slogs från år 1521. Grevarna av Mansfeld ärade Sankt Görän som sitt hus skyddspatron och låt framställa hans bild på sina mynt liksom på den sedan år 1521 präglade talern.

Mynten blev mycket populära som skyddsamuleter, försägs med ett hänge av ett eller annat slag och bars av framförallt soldater. Genom anekdoter kring detta mynt, som spriddes under det vid denna tid krigshärjade Europa, skapades tron på dessa talrar som skyddsamuleter. Det var dock inte *alla* mynt med denna framställning som användes som amulett utan endast mansfeldstalern. Samtida källor berättar orsaken till varför just detta mynt kom att brukas som amulett. Ur en artikel i *Wiener Kurier* den 17 juni 1949 har följande anekdot kring talern hämtats:

Mansfelds dragonregemente väntade på order att ingripa. Då och då kom några förräddade kulor över ryttarnas huvuden. Plötsligt tog sig en av dragonerna för bröstet, vacklade – störtade från hästen och blev liggande till synes livlös. Några kamrater hoppade ur sadeln för att dra undan den döde. Därvid märkte de att det inte kom något blod ur hålet i hans läderjacka. När de öppnade jackan föll den nu helt platta muskötulan ur och mannen kunde åter resa sig.

Undret måste förklaras; bakgrunden var att den myntberättigade greven Ernst (II) av Mansfeld hade fortsatt soldaterna med sitt eget utgivna mynt som sold. Detta mynt visade på åtsidan det mansfeldska vapnet med präglingsåret och på frånsidan Sankt Görän dödade draken (*se fig. 1*). Den störtade dragonen hade just ett sådant mynt liggande i jackfickan mitt för hjärtat och det kom att skydda honom mot kulan. Efter denna händelse bar snart nog varenda dragon denna närmare 30 gram tunga taler som skyddsamulett framför hjärtat. Till en början bars den främst av beridna soldater men senare också av infanteriet.

Händelsen spred sig inom armén där intresset för mansfeldstalern tog sin början och med tiden uppstod en

hel marknad. Talern uppköptes av judiska affärsmän och såldes vidare till mångdubbelt pris. Legenderna hade givits ny näring när en överste blev beskjuten vid två tillfällen och båda gångerna träffade kulan talern. Så småningom sades det att dessa talrar skyddade mot stick, hugg och kulor, ja till och med mot risken att bli störtad från en skenande häst.

Men trots att samtliga mansfeldstalar bar Sankt Görans bild på framsidan var det bara vissa typer med vissa årtal som ansågs verkningsfulla som amuleter. Särskilt omtyckta var de för grevarna gemensamma präglingarna från 1523, men även 1521 och 1522 för grevarna Günther IV, Ernst II, Hoyer VI, Gebhard VII och Albert VII (1486–1526) med inskriften ORA PRO (NOBIS) (bed för oss) på hästens schabrak (fig. 1a) samt en senare taler för greve David från 1606–1615 med dennes valspråk BEI GOT IST RATH UND TATH på framsidan (fig. 2b). Även där föredrog man vissa årtal, särskilt 1609 och 1611 men även 1613. Redan under trettioåriga kriget (1618–1648) och senare under kriget mot turkarna bars mansfeldsamuleterna av nästan alla officerare och av de meniga soldaterna. Att även andra årtal bars hängande visas av en 2/3 taler från år 1675 hittad på Gotland, som visar spår efter en tidigare fastsatt ögla (fig. 12).

Det ungerska georgsmyntet

Tron på mansfeldstalerens undergörande krafter var naturligtvis inte obekant i Ungern då talarna, förutom att de cirkulerade som gångbara mynt, bars som amuleter av de mot turkarna kämpande tyska landsknektarna. Deras popularitet skapade stor efterfrågan, och när talarna under kriget blev en bristvara satte man igång med en inhemsk tillverkning av georgstaler.

Det ungerska georgsmyntet började präglas under slutet av 1600-talet*.

*Här har Backman en avvikande uppfattning: han menar att de ungerska georgsmynten började präglas redan under 1500-talet, dvs efter det att "Ora Pro Nobis"-talarna försvunnit ur marknaden, och före Davidstaleren 1606–15. Backman har inte läst Huszar 1940, och hans teori grundar sig på en georgstaler med årtal 1610, som enligt Huszar är en efterprägling.

Fig. 3

Ungern, Kremnitz, 1/2 taler, präglad, ø 37 mm, 14,33 g. KMK utan inv.nr.

Åts.: Riddaren med lansen mot draken, t.h. liten knäböjande jungfru, nederst C·H·R (myntgravör Christian Hermann Roth, 1645–90)

S: GEORGIVS·EQVITVM·PATRONVS*

Fråns.: Skepp i storm, Jesus med två lärjungar, t.h. vindguden, i fonden land IN TEMPESTATE*SECVRITAS*

Litt.: Huszar nr 6; jfr katalog Lanz nr 1014.

Men georgsbilden hämtades inte från mansfeldstaleren utan från framsidan till en ungersk medalj graverad av Daniel Hailer, guldsmed och kopparstickare från Augsburg, föreställande den drakdödande Sankt Göran, vilken i sin tur torde haft ett nürnbergskt georgsmynt som förebild i sin framställning (jfr Huszar 1932 nr 101). Från och med nu är draken alltid bevingad (fig. 3a).

Det var först i Ungern den nya framsidan med skeppet i storm på sjön Gennesaret och den lugnt sovande Kristus kom till (fig. 3b). Scenen återfinns på medaljer från 1500-talet samt på italienska påvliga medaljer. Denna nya framsida till georgsmyntet gjordes för att framhäva dess amulettkaraktär, förstärka dess skyddande verkan genom att åberopa både Sankt Göran och Kristus, och på så sätt försöka tränga undan mansfeldstaleren från marknaden. Med den nya framsidans införande blev myntet inte bara använt av kämpande soldater utan även buret som amulett av sjöfarande och krigförande till havs.

Till en början utgavs de nya georgsmynten till storlek och vikt som dukat och taler och präglades framförallt av myntverket i Kremnica (Kremnitz – på ungerska Körnöcbánya) i det dåvarande kungariket Ungern men idag tillhörande Slovakien. Försäljningen av den populära amuletten torde ha givit myntverket strålände inkomster. De första gravörerna var Christian Herman Roth (1645–90) samt dennes son Herman Roth (1690–95). Utmärkande för den äldre Roths framställningar var att han endast hade med två av Jesu lärjungar på skeppssidan (fig. 3b); för sonen att han införde det un-

gerska vapnet på hästens schabrak. Brodern Jeremias Roth senior (1690–1751) och dennes son Jeremias Herman junior (1718–54) arbetade några år tillsammans. Under de senares tid tillverkades till och med sådana praktmynt som 100-dukater. Efter år 1750 präglades georgsmynten endast efter äldre förlagor i Kremnitz. År 1773 upphörde den reguljära tillverkningen helt. (Fig. 4.)

Fig. 4

Medalj i 3 dukaters vikt, präglad, ø 28,2 mm, 10,35 g. KMK utan inv.nr.

Åts.: Riddaren med lansen i drakens käftar S: GEORGIVS EQVITVM PATRONVS*

Fråns.: Skepp i storm, Jesus med fyra lärjungar

IN TEMPESTATE SECVRITAS*

Litt.: Jfr Huszar nr 19 och 52; katalog Wien nr 628

Fig. 7
Georgsmedalj i silver, ϕ 47 mm, 34,47 g. KMK utan inv.nr.

Åts.: Riddaren (på bröstet Jerusalemsskorset) med lans i drakens käftar, t.h. liten knäböjande jungfru, nederst A.S.
S:GEORGIVS-EQVITVM-PATRO-
Fråns.: Skepp i storm, Jesus (i aktern) med tre lärjungar
INTEMPESTA TE-SECVRITAS

Så småningom fick georgsmynten till utseendet mer och mer utpräglad amulettkaraktär och olika storlek. Dessa vitt spridda mynt har ända in i våra dagar eftergjutits och efterpräglats i framförallt mässing, alltid med samma framställning men i olika varianter, endast omskriften är densamma. Båda sidor är mycket rika på detaljer bestående av himmelska och jordiska symboler för livet, oskulden, ondskan, kraften, kampen och segern:

Åtsidan

Sankt Görän ridande på en häst sedd från höger eller vänster sida, med en lans mot den bevingade och besegrade draken som ligger med utsträckt tunga och krökt/knuten stjärt. Nedan till höger kan man ofta se den knäböjande mycket lilla jungfrun, en bild hämtad ur den ovan omtalade legenden. Hon har även tolkats som personifikation av Ungern (Holst s. 162 not 45). På senare kopior syns hon endast mycket förenklad och så småningom är hon överhuvudtaget inte med i framställningen.

Omskrift: SANCTVS GEORGIVS EQVITVM PATRONVS (Sankt Georg, ryttarnas skyddspatron).

Frånsidan

Frånsidan försågs med ett välkänt religiöst motiv från konsten (Matteus 8:23–27, Markus 4:35–41), nämligen hur Jesus lugnt sover i ett segelskepp seglande åt höger eller vänster på ett stormande hav och blir väckt av sina lärjungar. Lärjungarna kan vara två eller flera. Skeppet symboliserar här kyrkan, frälsningen. Den blåsande

vindguden framställs med tiden, liksom jungfrun, i mycket förenklad form och på vissa amuletter saknas den helt.

Omskrift: IN TEMPESTATE SECVRITAS (säkerhet i stormen).

Efterpräglingar av det ungerska georgsmyntet

På grund av den allt större efterfrågan gjordes redan från 1700-talet efterbildningar i flera länder runt om i Europa, framförallt inom det tyska riket och särskilt i städerna Wien och Nürnberg, av det ungerska georgsmyntet både i guld (fig. 5) och oädla metaller. Efterbildningarna gjordes av olika gravörer och under olika myntmästare – men mestadels utan myntmästarstecken. De var till utförandet snarlika originalen och tillverkades

Fig. 5
Imitation av $\frac{1}{2}$ dukat, präglad, ϕ 17 mm, 1,77 g. KMK utan inv.nr.

Åts.: Riddaren med lans i drakens käftar
S:GEORGIVS-EQVIT-PATRON-
Fråns.: Skepp i storm, Jesus med två lärjungar
INTEMPESTATE SECVRITAS
Lit.: Jfr Huszar nr 22 och 71

inte för att cirkulera som mynt utan präglades endast i syfte att användas som medaljer eller jetonger. I folktron kom de också till användning som amulett mot övernaturliga väsen och till framförallt barns skydd mot de underjordiska. Till och med i Kremnitz gjordes de sista efterpräglarna av den rothska georgstalern så sent som år 1896. (Jfr fig 6.)

Fig. 6
Sentida imitation i silver infattad i en ring efter Jeremias Roth sr, 1690–1751, ϕ 24 mm, 3,58 g. SHM-KMK 21 347.

Åts.: Riddaren med lans i drakens käftar, t.h. knäböjande liten jungfru
S:GEORGIUS EQVITVM PATRONVS
Fråns.: Skepp i storm, Jesus med tre lärjungar
INTEMPESTATE SECVRITAS
Lit.: Jfr Huszar nr 20 och 70; katalog Wien nr 800–01, Taf. XXII:7; katalog Lanz nr 1026

Fig. 8
Modern georgsmedalj i tenn med ögla, ø 27 mm, 3,78 g, SHM-KMK 22 708.

Åts.: Riddaren med lansen genom drakens kropp, t.h. mycket liten och förenklad knäböjande jungfru
S GEORGIVS EQVITVM PATRONVS
Fråns.: Skepp i storm, Jesus med två lärjungar, t.h. förenklad vindgud, i fonden land
INTEMPESTATE SECVRITAS

Fig. 9
Imitation i tenn av 1/2 taler, med igenfyllt hål för upphängning, sannolikt efter Christian Herman Roths 1/2 taler från Krennitz, ø 35,5 mm, 12,38 g, KMK utan inv.nr.

Åts.: Riddaren med lansen genom drakens kropp, utan signatur
S GEORGIVS-EQVITVM-PATRONVS
(bakvänt S)
Fråns.: Skepp i storm, Jesus med två lärjungar, t.h. vindguden, stiliserad blomma
INTEMPESTATE-SECVRITAS
Litt.: Jfr Huszar nr 44

Fig. 10
Georgsmedalj i järn med pålörd ögla och del av kedja, präglad, ø 37 mm, 19,32 g SHM-KMK 24 579:9.

Åts.: Riddaren med lansen genomborrande drakens kropp, t.h. liten knäböjande jungfru
S:GEORGIVS-EQVITVM-PATRONVS
Fråns.: Skepp i storm, Jesus med två lärjungar, t.h. förenklad vindgud
INTEMPESTATE SECVRITAS, blomma

På de tidiga georgsmynten skildras ibland mycket dramatiskt både striden med draken och skeppet i stormen som på guldmedaljen om tre dukater (fig. 4), en dramatik som med tiden blir alltmer eftersatt på imitationerna för att till slut helt upphöra (jfr fig. 21). En annan variant är den mycket vackra georgsmedalj i silver, där utförandet av frånsidans storm och skepp klart avviker från övriga framställningar (fig. 7).

Fig. 11
Modern georgsmedalj av försilvrat bly (?) med pålörd ögla och hake. Diam 29 mm, totalvikt 18,55 g. Fabrikstillverkad gjuten medalj gjord av Lauer i Nürnberg. SHM-KMK 27 396.

Åts.: Riddaren med lansen genomborrande drakens kropp, t.h. knäböjande jungfru
S:GEORGIVS EQVITVM-PATRONVS*
Fråns.: Skepp i storm, Jesus med två lärjungar, t.h. förenklad vindgud
INTEMPESTATE*SECVRITAS, blomma
Litt.: Jfr Huszar nr 38

Fabrikstillverkade moderna amuletter

Den allra största delen av georgsmynten – som används än idag – är de som tillverkats under de två senaste århundradena (jfr fig. 8). Under 1800-talet vinner de fabrikmässigt framställda georgsmynten terräng. De producerades framförallt i Budapest, Wien och Nürnberg i ett otal varianter, de flesta utan större konstnärligt värde, men här kan man se såväl det ungerska vapnet som gamla myntmästarsignaturer. De tidiga kremnitzka talarerna av Christian Herman Roth var de vanligaste förebilderna (jfr fig. 9). Ända in i våra dagar kan man se sådana efterbildningar av Kremnitz-myntet använda som medaljer och berlocker i olika metaller och skiftande storlekar hängande i klock- och halskedjor – men fortfarande under beteckningen georgstaler. Förklaringen till detta kan vara att talern som begrepp ej längre associeras till betalningsmedel och i stället har överlevt i folkmun som så att säga medaljamuletten georgstaler. (Fig. 10–11.)

Fig. 12.

Fig. 13.

Fynd

Mansfeldstalar påträffas främst bland mynten i de stora silverskatter som nedlades under de dansk-norska krigerna på 1600-talet, framförallt i södra Sverige. Talarerna är från både 1500- och 1600-talen. (Fig. 12–18.)

Kategorin fabrikstillverkade medaljamuletter förekommer då och då i fyndsammanhang, mestadels som ensamfynd. (Fig. 18–20.)

Följande svenska fynd har registrerats vid Kungl. Myntkabinettet:

Fynd av Mansfeldstalar

● På *Gotland*, på Hemse Annexhemmans ägor, Hemse socken, hittades år 1872 i en grusbacke tillsammans med en mängd andra forntida föremål ett talermynt från år 1675 med spår efter pålödd ögla. SHM-KMK 4815.

Linjen i Bornstedt: Franz Maximilian & Heinrich Franz (1644–1692)
Eisleben, 2/3 taler 1675, 18,85 g (fig. 12)

Åts.: Riddaren med lansens i drakens käftar
FRANZ-MAX-HEINR-FRANZ
COMIT-IN-MANSFELT
Fråns.: Vapensköld, 1675, AB K (myntmästare Anton Bernhard Koburger)
NOB-DOM-IN-HEIDRUNGEN-
SEB-E:SR
Litt.: *Tornau* nr 295 b

● I ett träschatull hittat i vraket efter regalskeppet *Kronan* i Hulterstadsocken utanför *Öland* år 1981 låg bland andra mynt en mansfeldstaler av år 1594. Kalmar läns museum.

Linjen i Friedeburg: Peter Ernst I, Bruno II, Gebhard VIII, Johann Georg IV (1587–1601)
Eisleben, taler 1594, 26,97 g (fig. 13)

Åts.: Vapensköld, 94
PETER-ERN-BRVNO-GE-HA-GE-F B M (myntmästare Berthold Meinhart)
Fråns.: Riddaren med lansens genomborrande draken; riddarens och hästens huvuden utanför inre ringen
COMI-E-DOMI-MANSFE-NOB-D-IH-
Litt.: *Tornau* nr 600 a

● I *Blekinge*, Torhamns socken, Rom, hittades år 1849 vid plöjning 39 silvermynt bland vilka fanns tre mansfeldstalar av åren 1535 (ej inlöst), 1548 och 1556. SHM-KMK 1556 (1548 och 1556, vilka sannolikt utgör de två nedanstående ur KMKs samlingar).

Vorderortska linjen: Hoyer VI, Gebhard VII, Albrecht VII, Philipp II (1531–1540)
Eisleben, taler 1535, beskrivning enligt inventariet

Åts.: Vapensköld
HOIGER-GEHBAR-ALBER-PHILP-
MON-ARG-COMI-DOMI-D-E-MANSF
Fråns.: Sankt Görans strid med draken, 1535
Omskriften ej återgiven

Hinterortska linjen: Gebhard VII, Johann Georg I, Peter Ernst I (1547–1558)
Eisleben, taler 1548, 28,61 g

Åts.: Riddaren (utan häst) med draken bakom vapensköld; riddarens huvud ovanför inre ringen
GEBHART-E-HANS-G-PETER-E-
C-D-I-M
Fråns.: Vapensköld, 48
Lilja (myntmästare Heinrich Frölich),
MON-NO-ARG-C-E-D-I-MANSF-
Litt.: *Tornau* nr 907 a

Vorderortska linjen Eisleben: Johann Georg I, Peter Ernst I, Christoph II (1558–1579)
Eisleben, taler 1560(6), 28,61 g

Åts.: Riddaren med lansens riktad mot drakens huvud; riddarens och hästens huvuden utanför inre ringen
IOHAN*GE*PETER*ERNS*CHRIST,
vinranksblad (myntmästare Anton Koburgers mynttecken)
Fråns.: Vapensköld, 60(6)
COMITES*ET*DOMI*I*MANSFEL*
Litt.: *Tornau* nr 341

- I *Skåne*, Harlösa socken, hittades vid jordbruksarbete år 1928 en guld- och silverskatt om 76 mynt från tiden 1579–1708 innehållande två mansfeldstalar från åren 1579 respektive 1582. SHM-KMK 18 958.

Linjen i Eisleben: Johann Georg I, Peter Ernst I, Johann Hoyer III (1573–1579)
Eisleben, taler 1579, 29,09 g (fig. 14)

Åts.: Vapensköld, 1579
·IOH·GEOR·PETE·ERNS·IO·HOI·E·
C·D·I·MANSF· C G (myntmästare Christian Götte)

Fråns.: Riddaren med lansens i drakens käftar

RUDOLPHV·II·D·G·ROM·IMPE·

SEM·A·P·F·D·

Litt.: *Tornau* nr 396 p

Linjen i Friedeburg: Peter Ernst I, Johann Albrecht, Johann Hoyer III, Bruno II, Hoyer Christoph (1579–1585)
Eisleben, taler 1582, 28,97 g (fig. 15)

Åts.: Vapensköld, 82
·PE·ERN·IO·AL·IO·HO·BRV·HO·CHR·
FRA·E·PA· B M (myntmästare Berthold Meinhart)

Fråns.: Riddaren med lansens i drakens käftar

COMI·E·DOMI·IN·MAN·NOBI·DOMI·

I·HEL·

Litt.: *Tornau* nr 558

- I *Småland*, Kråkeryd i Långaryds socken, hittades vid plöjning år 1945 en skatt bestående av 80 talermynt från tiden 1558–1650. Därbland fanns en mansfeldstalar från år 1622. SHM-KMK 23 479.

Hinterortska linjen: Friedrich Christoph (1610–1631)

Eisleben, taler 1622, 28,79 g (fig. 16)

Åts.: Riddaren hållande ett svärd över huvudet

FRIDERICVS·CHRISTOF·COM·ET·
DOMI·IN·

Fråns.: Vapensköld, 1622, A K (myntmästare Anton Koberger)

MANSFEL·NO·DO·IN·HEL·SEB·ET·SC·

Litt.: *Jfr Tornau* nr 1293 f

- I *Östergötland*, kvarteret S:t Per i Linköping, hittades vid grävning för grund år 1905 en silverskatt om 107 mynt innehållande svenska silvermynt samt en stor mängd talar, däribland fyra mansfeldstalar från åren 1534, 1535, 1546 och 1572. SHM-KMK 12 524. Litt.: Norström 1905.

Vorderortska linjen: Hoyer VI, Gebhard VII, Albrecht VII, Philipp II (1531–1540)

Eisleben, taler 1534, 28,06 g (fig. 17)

Åts.: Vapensköld, 1534

Halvmåne och stjärna (myntmästare Hans Schultheiss mynttecken)

HOIGER·GEBHAR·ALBER·E·PHILIP·

Fråns.: Riddaren åt vänster med lansens bakom huvudet; riddarens huvud och hästens bakhovar utanför inre ringen

MONE AR COMI·DOMI·DE·MANS·

Litt.: *Tornau* nr 105 g

Eisleben, taler 1535, 29,08 g (KMK utan inv.nr, sannolikt från detta fynd)

Åts.: Vapensköld, 1535

Halvmåne och stjärna (myntmästare Hans Schultheiss mynttecken)

HOIGER·GEBHAR·ALBER·E·PHILP·

Fråns.: Riddaren med lansens bakom huvudet; riddarens huvud och hästens bakhovar utanför inre ringen

MON ARG COMI·DOM·DE·MANSFEL·

Litt.: *Hagen* V s. 20; *Tornau* nr 107 h

Egentliga hinterortska linjen: Albrecht VII (1546–1554)

Hettstedt, taler 1546, 28,56 g (KMK utan inv.nr, sannolikt från detta fynd)

Åts.: Vapensköld, 1546

ALBERTVS COMES DOMI DE MANSFEL· sol (myntmästare okänd)

Fråns.: Riddaren med lansens bakom huvudet; riddarens huvud och hästens hovar

Fig 14.

Fig 15.

Fig 16.

utanför den inre ringen
 MONE·ARGEN COMITIS·DOM·
 ALBR·DE MAN
 Litt.: *Hagen* LVII s. 69; *Tornau* nr 1032a

Vorderortska linjen Friedeburg: Peter Ernst I, Christoph II, Johann Hoyer III (1558–1573)

Eisleben, taler 1572, 28,81 g (fig. 18)

Åts.: Riddaren med lans i drakens käftar, tre vapensköldar bryter omskriften
 PE:ERN:CHRI IO:HOI:COMI:E DO:
 I:MANSF

Fråns.: Tvåhövudad örn, 72
 MAXIMI·II·RO·IMP·AVG·PVB·FEC·
 DECRETO, vinranksblad (myntmästare
 Anton Koburgers mynttecken)
 Litt.: *Tornau* nr 542 b

Fig 17.

fynd av georgsmedaljer

● På *Gotland* i en åker i Suderbys, Bro socken, hittades en medalj av brons försedd med ögla. Inköpt år 1898. SHM-KMK 10 778:2.

Sentida imitation, präglad, ø 24 mm, 4,23 g (fig. 19).

Åts.: Riddaren sticker lans i drakens käftar; t.h. mycket förenklad liten knäböjande jungfru

S·GEORGIUS EQVITUM PATRONUS
 Fråns.: Skepp i storm, Jesus med tre lärjungar

INTEMPESTATE SECURITAS
 Litt.: *Jfr Huszar* nr 70

Fig 18.

Fig 19.

● Från *Småland*, Södra Vi socken, Sund, Kolmorör, kommer en sliten medalj i dåligt silver försedd med ögla, hittad år 1897. SHM-KMK 10 643.

Imitation, präglad, ø 39,8 mm, 16,72 g.

Åts.: Riddaren med lans genomborrande draken, t.h. liten knäböjande jungfru

S·GEORGIUS EQVITVM PATRONVS
 Fråns.: Skepp i storm, Jesus med två lärjungar, t.h. vindguden, blomma
 IN TEMPESTATE SECVRITAS

● Likaledes i *Småland*, i en park vid Stensbergshemmet i Kalmar, hittades år 1992 en bronsmedalj av av österländsk karaktär, avbruten upptill. Privat ägare.

Imitation, gjuten, ø 43 mm, 17,87 g (fig. 20).

Åts.: Riddaren med lans genomborrande drakens huvud, t.h. liten knäböjande jungfru

S·GEORGIUS -----M·PATRONVS
 Fråns.: Skepp i storm, Jesus med två lärjungar, t.h. förenklad vindgud
 IN TEMPESTATE SEGVIRITAS*

● I *Östergötland*, Norrköping, hittades vid grävningsarbete år 1897 en väl bibehållen medalj, troligen av låghaltigt silver och försedd med ögla. SHM-KMK 10 642.

Sentida imitation, präglad, ø 39 mm, 20,05 g (fig. 21)

Åts.: Riddaren med lans genomborrande drakens huvud, t.h. en förenklad liten knäböjande jungfru

S·GEORGIUS·EQVITVM·PATRONVS·
 Fråns.: Skepp i storm, Jesus med två lärjungar, t.h. förenklad vindgud, blomma med stjälkar
 IN TEMPESTATE·SECVRITAS

● Från *Värmland* har Värmlands museum, Karlstad, lämnat uppgifter om två georgsmedaljer upphittade under 1900-talet.

Den ena medaljen hittades på Hammarö. Den är av silver och har ögla samt en bit av kedjan kvar. Privat ägare.

Sentida imitation, ø --, vikt --.

Åts.: Riddaren åt höger med lans genomborrande draken, t.h. liten knäböjande jungfru

Fig 20.

S-GEORGIVS-EQVITVM-PATRONVS
Fråns.: Skepp i storm, Jesus med två lärjungar
SECVRIT: IN-TEMPESTATE

Den andra medaljen hittades i Värmlands-Näs. Den är också av silver och försedd med en pålörd rektangulär ögla. Privat ägare.

Sentida imitation, ø --, vikt --.

Åts.: Riddaren åt höger med lansens genomborrande draken, t.h. mycket liten knäböjande jungfru
S-GEORGIVS-EQVITVM-PATRONVS
Fråns.: Skepp i storm, Jesus med två lärjungar, t.h. förenklad vindgud
SECVRIT IN-TEMPESTATE

• I *Uppland*, Ulriksdal, hittades en mycket sliten medalj i tenn med ögla i Sköndals trädgård. Gåva år 1950. Di-

am 34 mm, vikt 10,46 g. SHM-KMK 24 346.

Imitation, gjuten, ø 33 mm, 10,47 g.

Åts.: Riddaren åt höger med lansens mot drakens huvud, t.h. förenklad liten knäböjande jungfru
S-GEORGIVS-EQVITVM-PATRONVS
Fråns.: Skepp i storm, Jesus med två lärjungar, t.h. förenklad vindgud
INTEMPESTATE-SECURITAS

• Från *Gästrikland* finns uppgifter om en georgsmedalj av mässing försedd med ögla som hittades på 1920-talet i ett potatisland i Byn, Forsbacka, Valbo socken. Sannolikt 1800–1900-tal. Privat ägare.

Sentida imitation, ej närmare beskriven.

Förf. tackar Tamás Sárkány för givande diskussioner om medaljerna.

Foto: Jan Eve Olsson, RIK-f.

Fig 21.

LITTERATUR

Backman, E.L.: S. Georgsamulettens *Kungl. Vetenskaps-societeten* Årsbok 1955, s. 46–78. Uppsala 1956.

Beisser, Josef: *Der Georgstaler. Mitteilungen der Österreichischen Numismatischen Gesellschaft* (1951), vol. 7, no 4, sid 45–51.

Cooper, J.C.: *Symboler. En uppslagsbok*. Helsingborg 1984.

Cornell, Henrik: *Gotiken. Bonniers allmänna konsthistoria*. Stockholm 1935.

Grinder-Hansen, Keld: *Mønter og overtro. Numismatisk Rapport nr 2* 1985 s. 114–121.

Hagen, J.F.G.N.: *Beschreibung derer Thaler des Gräfflich- und Fürstlichen Hauses Mansfeld*. Nürnberg 1758.

Holst, Hans: Myntliknende kulturminner i norske funn. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1942, sid. 139–172.

Huszár 1932 = Huszár, Lajos: *Medaillen-kunst*. Budapest 1932.

Huszár, Lajos: *Georgsmünzen*. Budapest 1940.

Jansson, Valter: Görans saga. *Kulturhistoriskt Lexikon för Nordisk Medeltid. VI*. Spalt 27–29. Malmö 1961.

Norström, Rosa: Myntfynd från Linköping. *Meddelanden från Östergötlands Fornminnesförening*. 1905. S. 33–37.

Numismatik Lanz Münzen. Auktionskatalog nr 63, 1992.

Odenius, Oloph & Kilström, B.I.: *Georg. Kulturhistoriskt Lexikon för Nordisk Medeltid. V*. Spalt 268–272. Malmö 1960.

Schrötter, Friedrich v.: *Wörterbuch der Münzkunde*. Georgtaler. Berlin-Leipzig 1930.

Skaare, Kolbjørn: Mynt og magi. *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* nr 9, 1989, s. 198–204.

Tornau, Otto: *Münzwesen und Münzen der Grafschaft Mansfeld*. Prag 1937.

Katalog der Münzen- und Medaillen-Stempel-Sammlung des K.K. Hauptmünz-amtes in Wien. Wien 1901.

1.

Bilden av Karl XII

Av Ian Wiséhn

Karl XII var en av sin samtids mest avbildade personer. Berömmelsen kom tidigt. Efter den uppseendeväckande segern vid Narva år 1700, som ingen väntat sig, spreds ryktet om denne märklige tonåring som steg fram i ramplyuset. Omvärlden såg en gosse som blivit föräldralös och myndigförklarad vid femton och ställd inför anfallskrig av tre av sin tids stora regenter – tsar Peter I, Kristian IV och August den starke. Omvärlden fick också bevittna hur snabbt och effektivt dessa blev besegrade av den unge kungen. Segern vid Narva med 10.000 svenskar mot 32.000 ryssar kunde endast jämföras med Davids seger över Goliat. Efterfrågan blev genast stor på att få äga en bild av denne unge David. Framförallt utfördes en rad kopparstick över den unge kungen – gärna till häst. Ett stort antal av dessa kopparstick framställdes i Frankrike. De franska sticken med Karl XII på en stegrande häst påminde om de många spridda bilderna av tidens stora fältherreidol, Eugen av Savoyen. Även i Tyskland ville man ha fram bilder på den militära kometen som ju kom från samma nordliga land som hjältekonungen Gustav II Adolf. I Nürnberg producerades gravyrer, ofta utan någon som helst kännedom om kungens utseende eller klädvanor.

Kungens personliga tapperhet och oräddhet skapade myten om osårbar-

het. Att bära hans bild behövde inte enbart tolkas som bevis på tillgivenhet. Den kunde även bäras som skydd mot faror. Här kan man jämföra med de bland soldater så vanliga S:t Georgsjetongerna, populära sedan början av 1600-talet.

Många av gravyrerna är mycket små, i spelkortsstorlek, och har säkert burits av kungens soldater. Ringar med miniatyrporträtt bars oftast av officerare. Naturligtvis kan man även tänka sig en kvinnlig kundkrets för dessa kungabilder.

Karl XII hade ett starkt grepp om soldaterna, som han ofta kunde ha ett folkligt umgänge med. Han hade också en livsföring som nära sammanföll med den enkle mannen i ledet, även om mycket av enkelheten är sentida mytbildning. I umgänget med yngre

"Hans liv bör lära konungarna"
Voltaire, *Histoire de Charles XII*,
Rouen 1731.

officerare var han ibland tom uppsluppen. Säkert avgudades kungen av dessa grupper och de hörde till de som gärna bar monarkens bild. I Adam Lewenhaupts skildring om *Karolinen Edvard Gyldenstolpe* (Stockholm 1941, s. 169) kan man läsa om hur det kunde gå till när man skaffade sig ett kungaporträtt.

Inför det förestående uppbrottet mot Ryssland 1707 var det en allmän efterfrågan på porträtt över kungen. Edvard Gyldenstolpe, som var knuten till högkvarteret, hade bättre kontakt med hemlandet än de flesta. Han fick därför på begäran då och då dels porträtt i guld och emalj att begagnas som hängsmycken, dels helt små målade miniatyrer sända från Sverige. Det var många som "plågade" Gyldenstolpe om möjligheten att få beställa ringar, armband eller hängsmycken med kungens bild.

Hemma i Sverige och på kontinenten fyllde medaljerna en viktig funktion. Propaganda-apparaten fungerade väl. Det gällde att uppehålla tron på att Sveriges sak var den sanna och av Gud välsignad. Det sista kungen

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 – 18.00
Lördagar 10.00 – 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-11 50 81

2.

3.

önskade var en inhemsk opposition mot kriget. Det var viktigt att kunna få fram nya soldater som ersättning för alla de som stupat eller dött av sjukdomar. Samtidigt önskade man visa furstarna i Europa att Sverige skulle segra. Detta var betydelsefullt med tanke på allianser och subsidie-medel. Kort sagt, alla skulle övertygas om kungens oöverbärrighet.

Vad kungen personligen tyckte om att bli marknadsförd på detta sätt är inte känt. Troligen lät han ändamålet helga medlen.

Det finns närmare tvåhundra samtida medaljer präglade över Karl XII. Här avbildas endast ett par medaljer som exempel på hur kungen framställdes. Dessutom visas kungens bild på andra föremål, både samtida och senare utförda. Samma person i olika tolkning.

1. Den svenska segern vid Narva den 20 november 1700. Guld- och silvermedalj som mäter 51 mm i diameter, graverad av Arvid Karlsteen.

Åtsidan visar Karl XII:s bröstbild i höger profil, lagerkransad, i peruk, harnesk samt mantelveck. Omskrift: CAROLVS. XII. D. G. REX. SVE-CIAE.

Frånsidan visar striderna utanför Narva. I förgrunden rider kungen i spetsen för sin stab. Solstrålar bryter fram på ena sidan ur ett moln. Från andra sidan av molnet faller snö ned över ryssarna. Omskriften lyder: MANIFESTO. NVMINE (Under Guds tydliga ledning). I avskär-

MYNTGALLERIET AUKTION
21 NOVEMBER 1993

SVERIGE

Medeltid. Stort urval Riksdaler-mynt
Samt 8-4-2 & 1 mark 1500-1700 talet
i höga kvaliteter.
Flertal "Dukater".

"4" Riksdaler 1633 Gustav II Adolf.

"UNIK"

Stor guldmedalj 1631 "Slaget vid Breitenfeld".

Sällsynta besittningsmynt, ELBING 1/2 Taler 1628
Erfurt 1/2 Taler 1645.

RIGA

5 Dukater "1645"

"8" Daler plåtmynt 1659 Ex. Svensson

FINLAND

Unik guldmedalj.
"Freden i Nystad 1721"

NORGE

Christian IV 1/2 Specie 1640 (RR)
Frederik III Speciedaler 1660 & 1663

DANMARK.

Knut den Store. Penning. Lund.
Ex. Bruun 1309 (RR).
Frederik IV
"SKEPP" 2 Dukater 1708. Ex Seck.

Specialsamlingar

PORTUGAL

80 Nummer med Goa-Gold-Xerafin 1803 (RRR).

MYNTGALLERIET I Stockholm AB.
P.O Box 7049 S-103 86, Stockholm
Tel. +46 (8) 611 33 88, Fax. +46 (8) 611 25 11

RING

FAXA

ELLER

SKRIV

AVESTA. PLÅTMYNT ur Myntgalleriets auktion i Stockholm.

140. **1659. 8. DALER SILVERMYNT 1659.**

SM 45. Ett mycket vackert ex.

01

400 – 500.000:–

Detta mynt härstammar från det välkända myntfynd som gjordes vid muddringsarbeten i floden Düna år 1901. Fyndplatsen ligger strax ovanför den lilla staden Bolderaja, som under svensktiden hette Bolderå. Det har antagits att mynten som ingick i fyndet var en betalning från myndigheter i Stockholm till guvernören i Riga. Staden tillhörde ju Sverige vid denna tid. Teorin om hur mynten bevarades till eftervärlden är följande:

Transporten av plåtmynten gjordes under vintern och den sista delen av resan genomfördes med slädar då floden var frusen. Den stora tyngden av plåtmynten var uppenbarligen mer än isen kunde bära, och en släde gick till botten. Mynten begravdes i flodbotten vilket skyddade mynten mot korrosion och ärg.

Tack vare Sonny Serrestams noggranna kartläggning av detta exemplars historik, kan vi praktiskt taget följa det från dess tillkomst i Avesta myntverk år 1659. Det torde därefter ha hamnat i kronans kassa för att relativt

omgående ingå i en betalning till Riga. Efter att ha vilat på floden Dünas botten i 242 år, hamnade det så småningom i mynthandlare D. Holmbergs besittning. I ett ännu bevarat brev från år 1904 erbjuder han myntet till greve C. Trolle-Bonde på Trolle-Bonde. Priset var 1500 kronor, men Trolle-Bonde avböjde. Exemplet kom istället att säljas till Israel Berghman. År 1914 avyttrade Berghman sin första samling, och myntet förvärvades av Sven Svensson, vilken i sin tur ju som bekant testamenterade sin jättesamling till Svenska Numismatiska Föreningen. År 1966 höll Hirsch mynthandel sin första delauktion på mynt ur Svenssons samling, och där ingick bl. a. vår 8-daler. Den köptes då av Börje Johansson för 30.000 kronor, kontant! Det var det dyraste objektet vid denna auktion. Efter att ha vandrat mellan två andra välkända storsamlare, C-O. Algård och Sune Berggren, kom myntet år 1975 åter till Hirsch mynthandel. Där förvärvades det genom byte av Sundelin, vars samling i sin tur såldes 1990 genom Mynthuset (auktion 2, nr 37). 8-dalern betalades då med det nya rekordpriset 450.000 kronor + 10% inropsavgift. Köparen deponerade myntet på Smålands museum, där det sedan dess varit utställt. Då de flesta av de stora plåtmynten idag ingår i museisamlingar, är detta ett sällsynt tillfälle att förvärva ett exemplar av det största präglade mynt som finns i privat ägo, därtill ett av de vackraste kända.

MYNTGALLERIET AUKTION
21 NOVEMBER 1993

POLEN

120 nummer incl. Medeltid med "judiska" brakteatrar.
Sigismund III
5 Dukater 1611 & Litauen 5 Dukater 1622.

Talrar samt småmynt.

"UNIK"

Gold-Gnaden Pfenning (12 Dukater) ifrån Karl Ferdinand "VASA".

RYSSLAND.

Samling Denga' s & "Drop" kopeker

Sällsynta mynt ifrån Peter d. Store

bl. a 8 Dukater 1725

Guld - Dukater, 10, 5, & 1 Rubel.

Silver. Rubel, Poltina samt små mynt.

Original - Plåt mynt Grivna, 1726.

Platinum 12 Rubel 1830.

Imperial 10 Rubel 1895 (RRRR).

Provmynt & Medaljer.

Utvalda utländska mynt

Vackra Antika mynt:

Grekiska - Romerska & Byzantinska.

MYNTGALLERIET I Stockholm AB.
P.O Box 7049 S-103 86, Stockholm
Tel. +46 (8) 611 33 88, Fax. +46 (8) 611 25 11

FÖR BESTÄLLNING AV VÅR AUKTIONSKATALOG

4.

ningen finns texten: CASTRA. MOSCOR. AD. NARV. CAPTA. XX. NOV. MDCC. (Moskoviternas läger intaget vid Narva 20 november 1700).

Denna medalj (Hild. 39) visar klart kungens styrka – välsignad av Gud. Porträttet visar också (avsiktligt eller oavsiktligt) en likhet med krigarfursten Eugen av Savoyen. Medaljen tillhör Kungl. Myntkabinettet.

2. Staden Thorn i Preussen erövrar av svenskarna den 4 oktober 1703. Guld- och silvermedalj som mäter 51 mm i diameter, graverad av Arvid Karlsteen (Hild. 77).

Åtsidan visar kungens bröstbild i profil, höger sida, i slätt harnesk och släta mantelveck vikta över axeln. Omskriften lyder: CAROLVS. XII. D. G. REX. SVECIAE.

Frånsidan visar segergudinnan med palmkvist i vänstra handen, som sätter en lagerkrans på kungens huvud. Denne står klädd i antik krigardräkt och mantel, med en åskvigg i sin hand. Omskrift: OB. PERDOMITVM. CONTVMAX. THORVNIVM. (Till minne av det trotsiga Thornskuvande). I avskärningen finns året: A. MDCCIII.

Medaljen visar monarkens kontakt med övernaturliga krafter och anknytning till antikens ideal. Åskådaren får även en känsla av att kungen, som snart får en segerkrans på huvudet är tursam – en inte oviktig egenskap för en fältherre. Medaljen tillhör Kungl. Myntkabinettet.

3. Silverpokal, ca 25 cm hög, med infattad riksdaler präglad 1713. Runt det infattade myntet finns en graverad ram, krönt med kunglig krona och vid sidorna de svenska tre kronorna. Pokalen ingår i Gustav V:s silversamling.

För många kunde ett mynt och dess porträtt duga som minne från hjältekonungens dagar. Kanske fick någon släktmedlem myntet direkt från kungen. Karl XII:s mynt hör till de som oftast använts som smycken eller dekoration på silverpokaler, supkoppar etc.

4. Porslinsbål från mitten av 1700-talet. Den rikt dekorerade bålen har på ena sidan en medaljong med Karl XII:s bild, på den andra en blomsterkorg smyckad med svenska riksvapnet tre kronor. Kungens bild är återgiven

efter en frontespis till ett arbete om Karl XII:s kampanjer, utgivet 1705 i Paris, vilket den kinesiske målaren i Kanton haft tillgång till. Den franska frontespisbilden har i sin tur som förlaga gravören Charles Simonneau's kopparstick efter Bengt Richters medalj 1702 till minne av kungens seger vid Düna – allt efter en utredning av Marshall Lagerquist i Fataburen 1965. Porslinsbålen tillhör Nordiska museet.

HÅKAN WESTERLUND
MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar
Betalat bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel 08 - 11 08 07

5. Emaljmalning på koppar, storlek 71 × 46 cm. Karl XII besejrar mörkrets makter. Konungen till häst i halvrustning, med fladdrande mantel och fältherrestav i handen. Under hästen finns en avgrundsande och en hydra. Över konungen öppnar sig skyn och där syns ett kors med omskrift: IN HOC SIGNO VINCIT (han segrade i detta tecken), och en kerub med segerkrans i handen. Bakom konungen, på ett språkband: CAROLUS DUODECIMUS DEI SERVUS (Karl XII, Guds tjänare). I bakgrunden syns den svenska hären.

Denna emaljmalning tillhör Statens historiska museum (inv. nr 7145:8). Den kom till museet 1883 genom testamentarisk gåva av hovrättsrådet Fredrik Järta.

Även denna bild visar Karl XII som rättvisans beskyddare. Anknytningen till S:t Görän är också tydlig men också till Gustav II Adolf. Jämför med M. Merians kopparstick över Gustav II Adolf (5a), där hästhovarna trampar mot allegoriska figurer som Ondskan och en flodgud. Samma komposition har använts över andra kända personer, bl.a Gustav II Adolfs motståndare kurfurst Maximilian av Bayern.

5a.

5. (Se även omslaget)

6. Vaxpoussering över Karl XII, 1700-talet, diameter ca 64 mm, med ram 98 mm. Kungens bröstbild, höger profil, är utförd av färgat vax. Naturlärgad med brunt hår, svart halsbindel, blå rock, röd mantel med hermelinbård, silverknapp (obs! äkta silver), svart bakgrund. Vaxpousseringen tillhör Göteborgs Historiska museum (inv. 1954:55).

Här framställs kungen som enkel soldat, ungdomlig och frimodig. Porträttet anknyter till de mynt och medaljer som framställdes under kungens levnad.

6.

7. Gjutjärnsmedaljong över Karl XII, troligen tillverkad omkring 1918, diameter 52 mm. Kungens bröstbild är sedd i profil, höger sida. Karl XII är iförd uniformsrock med pälskrage, halsduk tätt lindad kring halsen. Porträttet är utfört i heroiserande stil – en stil som sammanfaller med den syn som var allmän omkring 200-årsminnet av kungens död. Medaljongen som tillhör Armémuseum (inv. nr 60/222) är avsedd att hängas på väggen. Den är tillverkad vid Husqvarna Vapenfabrik AB.

7.

A. Bogskärs fyr, etsning av J.A.G. Acke. Foto: Jan Eve Olsson, RIK-foto.

Bogskärs fyr ännu en gång

Av Jan Peder Lamm

ISNT 4/93 gav Ian Wiséhn intressant information om den vackra och sällsynta belöningsmedaljen som utdelades 1884 till de arbetare som varit med om det strapatsfyllda fyrbygget. Uppenbarligen är tiden och platsen för ytterligare information om fyrbygget och dess dekorationshistoriska konsekvenser nu inne. Detta sker genom att jag nu offentliggör några sidor ur min farfar Carl Robert Lamms (1856-1938) opublicerade memoarer. Carl Robert Lamm var son till ägaren av Ludwigsbergs Verkstads AB, som tillverkade fyrornet och vid arbetet med fyren nybliven 25-årig VD i familjefirman. Här följer hans redogörelse:

Uppförandet av Bogskärs fyr 1880-1882

Jag har med flit sparat till sist att berätta om ett av de största och på sitt sätt svåraste arbeten, som jag varit med om att utföra. Det var uppförandet av fyrbyggnader på Västra Bogskärs klippa ungefär 15 km söder om Åland. På dessa skär, som utgörs av Västra och Östra Bogskär av vilka Östra

är störst och c:a 7,4 m hög under det att den Västra blott är c:a 3,5 m hög över vattenytan hade under årens lopp flera ryska örlogsskepp strandat. Ryska regeringen hade på grund härav hänvänt sig till Sverige, som sannolikt av den ryska regeringen ansågs som ägare av öarna, med upprepade framställningar om att Sverige skulle uppföra en fyr på en av dem, men svenska regeringen hade avvisat ärendet under påstående att öarna icke tillhörde Sverige utan Finland. Ryska regeringen ålade då till sist finska senaten att på en av öarna uppföra en fyr. Efter flera års undersökningar om isgång och dylikt beslöts att den skulle uppföras på den västra klippan, vilken som en kägla reser sig c:a 3,5 m över vattenytan. Enär finska lotsverket inte hade någon för detta arbete kompetent person i sin Byggnadsstyrelse, uppdrogs åt den svenska överfyringenjören, överstelöjtnant G v Heidenstam att som privat uppdrag utföra nödiga undersökningar och därefter uppgöra ritningar och förslag. Sedan dessa blivit färdiga vände han sig till Ludwigsbergs Verkstads AB, den enda verkstad, som hade erfarenhet häri. I bolagets protokoll av den 18/12 1879 i vilket sammanträde jag deltog som suppleant i stället för Akrell, erhöll verkställande di-

rektör Jacques Lamm i uppdrag att under-teckna kontrakt om denna beställning. I därpå följande protokoll omtalas att kontraktet blivit i behörig ordning underskrivet. Kostnaderna för själva tornet uppgingo till 43 950 kr och för bibyggnaden till 2 850 kr. Hälften av kontraktsumman fick lyftas i förskott och finns i protokollet omförmäld som lyftad den 2 jan 1880.

Som finska statens representant vid bygget utsågs arkitekten i dess byggnadsstyrelse G V Willenius, vilken inom parentes icke förstod ett dugg av saken, utan huvudsakligen drack mängder av sprit och rökte enorma mängder svarta cigarrer och ännu flera ryska eller finska papprosser. Jag har aldrig räkat någon så stark rökare som han. Från rysk sida hade underhandlingarna med Sverige förts av en mycket älskvärd man, amiral Gustav Adolf Ericsson av ursprungligen svensk börd. Efter hans fränfalle hade senator af Haartman i Finland övertagit ärendet. Sedermera blev det överflyttat till senator Leo Mechelin, den store Européen, som spelade en så stor roll i Finlands kamp för friheten under Bobrikoff. Närmast honom sorterade arbetet under den nya Generallotsdirektören Tudéer, som hade varit uppvaktande adjutant hos

en av de ryska storfurstarna och som var en mycket vacker och mot damerna chevaleresk kavaljer, vilken vid en middag hemma t.o.m. vann Mammans beundran då han först av allt utbragte en skål för sin nådige monark tsar Alexander III av Ryssland.

Arbetet med fyren hade beräknats taga två somrar i anspråk, men tiden måste förlängas med ytterligare en sommar. Under den första sommaren hade vi byggt en c:a 3 m hög stenofot av granit, en mindre magasinsbyggnad av 4 tums dubbelspontat furuvirke och en plåtkorridor, som skulle sammanbinda magasinet och tornet. Följande vinter slogo vägorna sönder dessa byggnader som om de varit byggda av spelkort. Grunden måste därför höjas med ytterligare några meter. Under hela byggnadstiden låg en av finska lotsverkets ångbåtar "Nordvakten" städe under bevakning och tjänst under befäl av en mycket hyggelig kapten Jacobsson vilken även skötte frakt och avhämtning av allt material som erfordrades. Själva fyrornsbyggnaden var utförd som en stympad kon ca 22 m hög av järnplåt. Tillsammans med grunden höjde sig tornet 32 m över havsytan. Här till kom lanterninen som var försedd med andra ordningens linsapparat levererad av firman Henry Lepaute i Paris. Inne i detta plåtorn stod en inre stomme utförd av 3" spåntat virke försedd med stagningar av galvaniserat järn. I utrymmet mellan inre och yttre stommen löpte trappor av järnplåt genom det i sju våningar indelade tornet, som upptill slutade med vaktrummet där linsapparaten stod uppställd. Varje våning hade fyra fönster i innerväggen. Dessa motsvarades av lika många tillskruvbara metallventiler med tjocka glasrutor vilka sutto i den yttre väggen och som skulle motstå vind och vågor. På ungefär 18 m höjd över vattenytan löpte, runt kring hela tornet, en balkong av gjutjärn med genombrutna golvplattor. Balkongen var avsedd som promenadplats för fyrbetjäningen när vädret var så hårt att det blev omöjligt att gå ut på själva klippan. Det visade sig senare att denna konstruktion var olycklig. Den 14 februari 1880 hade vägorna sköljt över denna balkong och isat ned den, varigenom den blev så tung, att den bröts loss och skadade själva plåtornet så svårt, att detta måste byggas om av tjockare plåt och cement. Utrymmet där trapporna gick måste uppoffras och trapporna i stället läggas inne i själva tornet. Balkongen fick helt slopas. Efter första uppförandet lär fyrbyggnaden hava kostat 331 453 finska mark, efter ombyggnaden hade den kommit upp till den aktingsvärda summan av 700 000 mark.

Verkstaden ombesörjde allt, tom sten-grunden och jag personligen styrde om inredningen och möbleringen. Kostnaden för denna uppgick till 2 746:80 kr för vilka jag efter leveransens fullgörande utkvitterade 3 346:84 finska mark. Jag fick sålunda en vinst av ca 600 kr som ersättning för mitt besvär och min omtanke med detta extra arbete, som visst inte var så litet.

Glöm inte bort att komma ihåg auktion 48 20 november

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Normalmstorg 1, 1 tr.
Box 7662 103 94 STOCKHOLM
Tel: 08-10 10 10 Fax: 08-678 77 77

Under uppförandet av grunden sommaren 1880 uppstod en gång en mycket stark storm så att vägorna ideligen slogo över den då icke färdiga grunden. Arbetarna måste då lägga en grov ankarkätting runt densamma och ställa sig på läsidan innanför denna kedja och på så sätt rida ut stormen. All proviant tom dricksvattnet gick förlorat och endast en kantin konjak räddades av vilken Vilenius dock fick brorslotten. Arbetarnas kläder gingo samt och synnerliga förlorade och ersattes frikostigt enligt räkningar, som de avlämnade till finska lotsverket, men man gjorde en fullt befogad anmärkning mot en, som begärde ersättning för några förlorade skjortknappar av guld. Sådana lyxartiklar borde han inte ha tagit med på ett sådant arbete, men de batalades dock generöst nog. Då grunden var färdig skulle den besiktigas varom omförmäles i bolagets protokoll av den 9/6 1880 och därvid inbjödos Pappa och jag och därjämte överfyringenjör v Heidenstam, 1:ste fyringenjör Gustaf Höjer och ännu några andra. Vi gingo iland i småbåtar kl 4 på morgonen då havet var som lugnast. För var och en stod en uppkordad flaska Champagne som vi svenskar endast med motvilja kunde förtära, men i finnarrens strupar rann den porlande drycken ned som ljuvligt vatten. Något att tugga på till drycken bjöds däremot icke.

Enligt protokoll av den 10/6 1881 hade den då på verkstadsgården uppsatta stommen blivit anmäld till besiktning, vilken

utfördes av arkitekt Vilenius och överingenjör E. A. Alleman vid Bergsunds verkstäder. I följande protokoll av den 15/8 1881 meddelar verkställande direktören dvs jag, att den tredje fjärdedelen av kontraktssumman utbetalts till oss efter godkänd besiktning. I protokoll av den 15 följande augusti meddelas att slutbesiktning vid verkstaden ägt rum av Kejslerliga Finska Senatens därtill förordnade ombud och hade nämnda besiktningsmän med synnerligen beröm godkänt samtliga material och arbeten, varöver besiktningsinstrument upprättats och räkning till Finsexpeditionen i Kejslerliga Finska Senaten insänts. Härefter beslöts jämlikt vad som förut vid verkstaden varit brukligt, att med anledning av besiktningen på lämplig dag anordna en sexa för arbetarna på verkstaden till belopp av 150-200 kr. Den hölls i övre maskinverkstaden. Jag erhöll ett den 4/9 1881 dagtecknat brev från v Heidenstam med ett inläggande den 2 sept dagtecknat brev från chefen för Försvarsdepartementet C v Otter i vilket han underrättar v H om att Kung Oscar sagt sig vilja besöka Ludvigsberg antingen på följande Tisdag eller Fredag med båten från Drottningholm. Han ville se Bogskärsfyren. Jag kan inte erinra mig om detta besök kom till stånd, men jag tror inte så blev fallet.

I maj 1882 återupptogs uppsättningsarbetena. Då fyrapparaten midsommaren 1882 skulle insättas anmodades den främsta stående specialisten, fabrikör G. W. Lyth i Stockholm att utföra detta arbete varjämte jag anmodades att även komma dit. Vi visste att vi skulle behöva tillbringa ett eller par dygn i fyren och togo för givet att man ombesörjt nödig förplånad åt oss. Men nej, sådant hade man glömt. Lyth hade lustigt nog tagit med sig en kruka kräftor. Jag hade i packningen lagt in några burkar konserverat kött och det blev vår lycka, ty det blev en sådan storm, att vi inte kunde komma i förbindelse med vaktbåten och folket i fyren, varibland jag hade kopparslagaren, hedersmannen Lindbom, samt den oförvägna fyrbyggnadsspecialisten Julius Caesar Löfstedt, hade blott några limp- och skorpkanter kvar samt litet smör, som de ädelmodigt och välvilligt ställde till vårt förfogande. Det blev en oförglömlig natt att sitta däruppe i vaktrummet och känna hur hela fyren svajade - naturligtvis inom tillåtna gränser - samt höra oljan skvalpa i de stora fyrfljuslamporna, men det blev likväl skönt att slippa ut från den ofrivilliga fångenskapen. Fyrfluset skulle komma att vägläda de sjöfarande inom en radie av 11,5 engelska mil. Till färdigblivandet, som var utsatt till den 20 augusti 1882 hade Finska Senaten ställt till med en stor invigningsfest. Två stora fartyg ur den ryska marinen skulle föra gästerna från två olika länder Ryssland-Finland och Sverige till fyren, och gästerna från Sverige skulle föras dit med finska lotsverkets ängare Nordvakten som tjänstgjort som bevakningsfartyg under hela byggnadstiden. Styrelsens protokoll där invigningsfesten omnämnes är

dagtecknat å detta fartyg den 30/8 1882. Vid fyren skulle man så vitt möjligt gå i land och inspektera den märkliga byggnaden, som efter tre års arbete, ej utan faror, blivit färdig. Det fartyg, som kom med rysarna förde som särskilt välbevågenhetsbevis to m kejsrerlig örlogsflagga. Ombord på detta fartyg skulle det serveras en lunch och sedan skulle en stor festmiddag avätas i Mariehamn på Åland. Hela denna middag var förresten beställd i Sverige och blev mycket lyckad:

Invigningen av Bogskärs Fyrbåk

Festmiddag i Mariehamn
den 29 augusti 1882

*Smörgåsbord
Kräftsoppa
Lax med champignonsås
Hammelsadel med legyner
Tryffelpastej
Kronärtskockor
Kyckling med sallad
Glacé-pudding
Frukt och konfekt
Rochefortost och cakes
Kaffe
Golden Sherry
Chateau Margaux
Marcobrunner
Chambertin
Veuve Cliquot*

Myndigheterna hade emellertid gjort upp räkningen utan att höra värden och dagen före den utsatta invigningsdagen hade fyren på grund av vädret inte kunnat iordningställas. Alla möbleringsföremål lågo ännu hos oss i Sverige i några och trettio lådor.

Då vi aftonen förut lade ut från kajen i Stockholm voro inte blott alla de, som hade med arbetet att göra, utan även de svenska hedersgästerna ombord. Bland dem cheferna för Kungl lotsverket och för fyrverket och av dem, som representerade handel och sjöfart den gamle veteranen bankdirektör A. O. Wallenberg, själv en gammal sjöbuss och därför mycket intresserad. Vi hade de några och trettio lådorna ombord, som innehöll gardinuppsättningar till de 28 fönstren, alla möbler och sängar samt övrigt bohag, glas, porslin mm, ja tom blåckhorn, pennor, böcker- däribland bibeln och tjänstgöringsjournaler samt en vackert bunden bok för införande av gästernas namnteckningar – den gyllene boken – saknades ej. Wilenius kom ombord i halv förtvivlan, söp, rökte och grät allt under det han vojade sig för den rysliga skandalen om alla kommo iland och fingose att det hela inte var färdigt. Jag tröstade honom med att om bara vädret tillät, skulle vi gå iland med småbåtarna vid halv fyratiden på morgonen samt om jag ensam fick styra ock ställa med uppackningen samt fick så många man som kunde avvaras från ångbåten, utöver dem av mitt folk som var kvar på bygget, skulle allt vara klart till tiotiden. Då skulle de inbjudna från Ryssland och Finland komma samt hedersgästerna från vår båt sättas iland. Mer kunde inte

göras och som ett tröstat barn föll han omkull på salonggolvet och slumrade i härlig sömn tills han blivit hjälpt in i sin hytt där han fortsatte att sova tills de andra väcktes och han med. Jag purrades vid tretiden och omkring halv fyra roddes jag under dyning iland tillsammans med alla lådorna och där stod jag som en Napoleon med listan över lådornas innehåll i handen och dirigerade vart innehållet skulle bäras. Jag såg till att gardinerna buros upp först och satte igång snickarna med uppsättningen. Resultatet blev det jag lovat, allt var färdigt vid invigningen. Till och med bibeln, journalen och främlingsboken lågo på sina platser i vakt-

rummet och farbror Wilenius strålade som en skinande sol. Både han och senator Mechlin, som blivit underrättad om mitt arbete, tackade mig i höga toner för att jag räddat Finlands prestige och lovade att det skulle Finland aldrig glömma. Jo pytt. Vid middagen hölls många vackra tal och även jag fick min släng av slevan, men när de ryska nådevedermälena sedan delades ut fick alla, to m kapten Jacobsson som fört bevakningsbåten, ordnar. Jag blev emellertid utan både rysk och svensk, vilka jag nog hade förtjänat trots att jag var så pass ung. Gustaf Höjer hade skämtat om att jag hade

*B. Bogskärsmedaljen liggande i sitt originaletui.
Detta exemplar tilldelades Carl Robert Lamm, dock utan band.*

Foto: Jan Eve Olsson, RIK-foto.

Stanislinskan som i en liten ask. Med ordnarna hängde det ihop sålunda: Svensk sjöminister var vid denna tid Friherre v Otter, som ofta plågades svårt av gikt och vid sådana tillfällen var mer än lovligt oberäknelig och förgärlig. Han var dessutom å travers med v Heidenstam sedan gammalt. Nu begav det sig så, att det är ett vedertaget politiskt bruk, att det mindre landet först utdelar sina ordnar och det större därefter svarar med att dela ut sina. v Heidenstam vände sig också mycket riktigt genast efter invigningen till v Otter och presenterade en lista på dem, som enligt hans mening borde få svenska ordnar. v Otter var inte på gott humör och gjorde ingenting åt saken. Då ett förnyat besök icke heller ledde till åsyftat resultat gick v Heidenstam på audiens direkt till Kung Oscar med sin framställning, denne blev ond och frågade v Heidenstam om han inte kände vägen för dylika ärenden och då Heidenstam naturligtvis måste svara att han gått rätta vägen men utan resultat blev kungen ännu mer förargad och sade att han skulle säga åt v Otter att föra fram frågan, vilket kungen borde sagt v Otter direkt. Emellertid hade tiden gått och ryska ordnar hade givits först, men ryssarna hade av förgärlig strukit alla till svenskar utom några få, bland dem som strukits var även jag. Jo jo, förliten Eder inte på furstar. Nu är jag glad att jag inte har Stanislinskan, men då kände jag mig nog en smula rumpshuggen mest därför att Höjer och andra förut så högljutt förkunnat min upphöjelse till riddare eller kommandör.

När svenskarna lämnade ångbåten och gingo iland för att bese fyren hade ingen mat serverats dem. I fyren serverades Champagne, som vanligt utan tilltugg. Gamle bankdirektör Wallenberg stegade då fram till mig och frågade om jag inte kunde skaffa honom en brödbit eller en skorpa, ty på helt fastande mage kunde han inte dricka Champagne. Jag kunde verkligen skaffa honom ett par skeppskorpor ur kopparslagare Lindboms då knappa proviant, vilket han tacksamt tog emot.

Champagne för Finnar och ryssar tycks jämte Vodka, ungefär ersätta modersmjölken, så ej för svenskar och andra skandinaver. v Otter och v Heidenstam fingo som sagt höga ryska ordnar. Alla arbetare, som arbetat vid fyren under alla tre åren erhöles en extra präglad finsk medalj i silver att bäras i band med de finska färgerna. Denna medalj framställer en oval platta fästad över ett ankare. På ena sidan synes en reliefbildning av fyren med inskriptionen "Lux in Nocte". På baksidan synes finska lejonet och däromkring inskriptionen "Bogskärs fyr 1880-1882". Medaljen är mycket vacker, men egentligen för stor och tung för att bäras på bröstet. Varken v Heidenstam eller jag hade emellertid erhållit någon medalj, vilket förargade v Heidenstam. Då Thudéer nästa gång kom över till Sverige framställde v Heidenstam sina klagomål över denna uraktlåtenhet och då denne svarade att man icke hade trott att v

Beställ vår nya och innehållsrika MATRIKEL

**SVERIGES
MYNTHANDLARES
FÖRENING**

– Din garanti för seriös
behandling

ÖSTRA STORGATAN 20
611 34 NYKÖPING
Tel. 0155-28 63 25

Säljes

**Nordisk Numismatisk
Årsskrift**

samtliga mellan

1936-1970 häftade

1971-1980 inbundna

i gott skick för

2.200,- eller till högstbjudande

018-51 02 87

Heidenstam hade velat bära denna medalj, svarade han att *han* mycket hellre bure en för visst tillfälle skapad utmärkelse, som man ju endast kunde få för att man på något särskilt sätt utmärkt sig, än en orden, som man ju kunde få för vad som helst och vars bärande icke betecknade någon viss personlig insats. Han betonade att jag för min del säkert tyckte detsamma och att vi bägge därför med nöje skulle mottaga och bära Bogskärsmedaljen. Efter rätt så lång väntan tillställdes oss ett etui med medaljen, men band och diplom saknades. Vi ansåg därför att meningen hade varit att vi inte skulle bära den. Den ligger därför ogill i min monterlåda tillsammans med medaljer, som jag fått för tjurar, kor och hästar. □

”Observationer som kunna gifva någon kunskap”

Inom svenskt myntsamlande kan idag skönjas en positiv trend – det ökade intresset för kvalitet. Med begreppet kvalitet avser jag kvalitet i den gängse bemärkelsen, såväl som en annan och kanske mera betydelsefull aspekt – intresset för riktigt gamla och verkligt sällsynta mynt. För runt hundra år sedan byggdes flera numismatiskt värdefulla samlingar upp och samtidigt utgavs betydelsefull litteratur i ämnet. För senare tiders forskare och myntsamlare har dessa samlingar och verk haft stor betydelse. Idag är åter antalet specialiserade samlare i stigande, något som verkar befrämjande för myntsamlandets mera seriösa sidor.

På Kristianstadsortens numismatiska förenings junimöte i år visades delar av en av dessa nya specialsamlingar, den största i sitt slag. Inte mindre än närmare 250 av Karl XI:s ettören i silver ställdes ut av Sven-Olof Källerholm. Av Källerholms totala samling av silverrettören utgivna under Karl XI:s regeringstid utgjorde dessa ca 250 mynt endast en mindre del.

Att med relativt ringa medel bygga upp en unik och numismatiskt oskattbar samling mynt kan verka näst intill omöjligt. I fallet Källerholm står man emellertid inför fullbordat faktum.

Sven-Olof Källerholm köpte sitt första Karl XI-ettöre den 18 maj 1984, alltså för knappt tio år sedan. Fem år senare var Källerholm ägare till 80 st av dessa mynt. Egentligen var det dock inte förrän 1991 som han på allvar beslutade sig för att närmare undersöka Karl XI:s ettören. En klart bidragande orsak var att Källerholm då lyckades förvärva inte mindre än 200 olika sådana mynt av J Pedersens mynthandel. Dessa var alla ur ett gammalt lager, som i stort inte rörts sedan 1940-talet.

Karl XI:s silverrettören präglades 1661-1697 med kort avbrott under krigs- och reduktionsåren 1678-1680. Av varje år från 1662 kunde Källerholm uppvisa minst fyra mynt. Inte mindre än 220 av de totalt 242 mynt som visades var olika varianter.

Utställningen i Kristianstad var en utmärkt exposé över svensk historia och svenskt myntväsende under en tredjedel av det sekel, som ibland kal-

las Sveriges "grand siècle". Rent historiskt rymmer myntperioden en intressant tid från 1662, då Sverige var en stormakt i avtagande, till Karl XI:s död 1697, då Sverige genom konungens nitiska försorg blivit Europas främsta makt militärt sett.

Även konsthistoriskt var myntförevisningen av stort intresse. De mynt som präglades 1662 var helt olika de som präglades 1697, vilka senare med sin enkla och enhetliga stil med stor tydlighet manifesterar den rena, strama och monumentala karolinska barockens genombrott i den svenska stiltillhistorien.

I fråga om stilen på mynten, och därmed även i fråga om de förefintliga varianterna är det i det här sammanhanget omöjligt att negligera Berta Holmbergs *Beskrivning över Isidor Adolf Bonniers samling Carl XI:s mynt* från 1931. Ehuru på sin tid, och fö även senare, ansedd som auktoritet på området är Bonnier enligt Källerholm långt ifrån felfri. Medan Bonnier kunde redovisa 172 varianter menar Sven-Olof Källerholm att det i verkligheten finns mellan 400 och 450 olika varianter. Även för den i ämnet invigde kan emellertid redan försöken att begripa sig på variantbeskrivningarna vålla en del olägenheter.

Strävan efter konformitet i förening med tekniska landvinningar speglas även i det med åren avtagande antalet varianter. Störst är myntbildens variation åren 1666-1668 med tillsammans omkring 230 olika varianter. Mot slutet av monarkens levnad pendlar antalet varianter per år mellan fyra och tio. Av år 1697 finns emellertid endast två bevarade till våra dagar.

De mynt som fanns utställda i Kristianstad var ett urval av de kvalitetsmässigt bästa mynten i den källerholmska samlingen. Några av dem var i praktiken att betrakta som ocirkulerade. Andra åter, bland vilka en del ypperliga sällsynheter fanns, var något svagare i avseende på kvaliteten.

Ett av de knappt 250 mynt som fanns utställda i Kristianstad i juni – ett öre 1662 i utmärkt kvalitet.

Foto: Sven-Olof Källerholm.

*Sven-Olof Källerholm och Bertil Wennström vid en utställningsmonter i Kristianstad.
Foto: Dan Carlberg.*

Således fanns för beskådande mynt i kvalitet 1 till 01/0. Som representant för kategorin sällsynta (i detta fall unikt) och numismatiskt värdefulla mynt kan här nämnas ettöret 1663 med Johan Fredrik Hermans myntmästarmärke (närmare presenterad i Svensk numismatisk tidskrift nr 4, 1993).

Att Sven-Olof Källerholm aldrig lägger färre än tio timmar per vecka på sitt specialintresse var, bla mot bakgrund av den trevliga utställningen, inte svårt att föreställa sig. Det är bara att önska att det minutösa arbetet med Karl XI:s silverrettören så småningom utmynnar i ökade kunskaper om just dessa mynt, andra mynt från tiden, samt kanske även om den tid, i vilken det svenska stormaktsväldet upplevde sitt absoluta zenit.

Dan Carlberg

Dan Carlberg är medlem i SNF och studerar historia vid Lunds universitet.

Kungl Myntkabinettet

Ring telefon 08-783 94 00
mellan kl 9-11 och 13-15
för information.

Museet:
Tisdag – söndag 12–17
Måndag stängt

Besöks tid: tisdag 13–16
ingång Narvavagen

Besöksadress
(efter överenskommelse om tid
per telefon): Storgatan 41

Postadress:
Box 5405, 114 84 Stockholm
Tel: 08-783 94 00

Skatten från "Flygande Hjorten"

Mynt och smuggelmynt på ett av holländska Ostindiska kompaniets skepp

På Rijksmuseum Oudheden, Het Koninklijk Penningkabinet (Riksmuseet för forntiden, Kungliga Myntkabinetet) i Leiden i Nederländerna öppnades den 7 april utställningen *Skatten från "Flygande Hjorten"*. Kompaniets mynt och smuggelmynt på ett av holländska Ostindiska kompaniets skepp. Ansvarig för utställningen är Arent Pol som också skrivit den rikt illustrerade utställningskatalogen *De schat van het Vliegende Hert*. Föremål som dykare tagit upp från det förlista skeppet visas, tex en kista med säckar som innehåller mynt, plåtaskar med smuggelmynt och silvermynt som myntkabinetet har gjort hål i och kedjat fast för att besökarna ska få tillfälle att hålla dem i handen. (Det finns så mycket mynt från skeppet att man ansett sig kunna förstöra en del.) Även arkivmaterial finns utställt. En del mynt har stampbestämts och bilder med exempel på olika stamprar finns att se i utställningen. Bakgrunden i de väggfasta montrarna är nymålade fantasimiljöer från 1700-talet av G. van Enckevoort.

Gay van der Meer hade inbjudit mig till vernissagen som ägde rum i Rijksmuseets stora entréhall framför Taffeh-templet från Nubien, en gåva från Egypten. Het Koninklijk Penningkabinetets direktör Marjan Scharloo och Nederländernas finansminister invigde utställningen, som kommer att pågå tom 30 januari 1994. Musiker i sjömansdräkt spelade nederländska sjömansmelodier medan gästerna bjöds på tillugg i havets tecken.

Under en våldsamt storm i början av februari år 1735 förlorade holländska Ostindiska kompaniet (Verenigde Oostindische Compagnie eller VOC) två av sina skepp utanför kusten i södra Holland. Skeppen hade just lättat ankar för den långa resan till Indien. Ingen ombord på "Anna Catharina" och "Flygande Hjorten" överlevde katastrofen och förutom skeppen och deras besättningar förlorades bådas hela last. Den mest värdefulla delen av denna bestod av kistor fyllda med

Kista och smuggelmynt (dukatoner) från olika holländska provinser. De flesta präglade 1733-34. Foto: Het Koninklijk Penningkabinet.

Interiör från utställningen "Skatten från Flygande Hjorten". Foto: Het Koninklijk Penningkabinet.

guld- och silvermynt som tillsammans uppgick till ett värde av 133.000 i den tidens gulden.

Kompaniet köpte gods sådant som kryddor, peppar, bomull, te osv i Asien för Europamarknaden. De gjorde enorma profiter när de sålde dessa på auktioner hemma i Holland. Köpen av orientaliska produkter finansierades främst genom import av värdefulla metaller i form av mynt och ingots. På 1600- och 1700-talen transporterade VOC sammanlagt ca 600 miljoner gulden till Asien fördelade på 4.500 utgående skepp. De flesta av dessa fullföljde resan, endast en liten del förlorades som vrak eller genom pirater. Fartygen var tvådäckare med litet djupgående för att klara de grunda vattnen utanför holländska kusten. De kunde även användas som örlogs-

fartyg. En stor del av den holländska flottan bestod ända till mitten av 1700-talet av ostindiefarare.

Holländska Ostindiska kompaniet bildades 1602 då ett antal handelsbolag slogs samman till världens första moderna aktiebolag. Engelska Ostindiska kompaniet fick sina privilegier år 1600 och det portugisiska grundades redan 1587. På 1600-talet tillkom ett danskt och ett franskt kompani.

VOC hade sin storhetstid under "det gyllene århundradet", som 1600-talet kallas i Nederländerna. Utrikeshandeln blomstrade och landet erövrade många nya kolonier. Under 1700-talet började en nedgångsperiod. År 1795 besatte fransmännen Nederländerna och förstörde den del av flottan som inte redan erövrats av engelsmännen. Inseglingslederna

både till Amsterdam och Rotterdam hade dessutom börjat sanda igen.

VOC:s centrala ledning bestod av sju ton direktörer kända som Heren Zeventien. Sex lokala handelskammare ansvarade för verkställandet av Heren Zeventiens beslut. I Asien fanns den beslutande makten hos generalguvernören och Ostindiska rådet i Batavia. De sände varje år "Fordran från Indien" till Nederländerna. Den innehöll deras specificerade krav för att utföra Heren Zeventiens beställningar. Guldet och silvret som exporterades till Östasien bestod delvis av mynt, delvis av ingots (barrer). Silvret, som huvudsakligen kom från Amerika (via Spanien) fanns disponibelt på Amsterdams handelscentrum för värdefulla metaller.

År 1734 beslöt Heren Zeventien att valuta till ett värde av över två miljoner gulden skulle sändas genom handelskammarnas försorg. Zeelandskammaren (i sydvästra Holland) skulle bidra med en fjärdedel: över 180.000 gulden i gulddukater, nära 160.000 gulden i silverrealer (spanska silverpiastrar), 200.000 gulden i silverskillingar och dubbla styver samt över 60.000 gulden i kopparduiter. En stor del av detta måste inköpas i Amsterdam. Ett ombud förvärvade de guldmynt som behövdes i Amsterdams växlingsbank. Vid inköpet av silverrealerna var han denna gång endast inblandad indirekt. Det är oklart om Zeelandskammaren lyckades för-

värva den mängd de behövde. De små silver- och kopparmynten slogs i Middelburg i Zeeland.

Zeelandskammaren sände 1734/5 års valuta till Asien, fördelad på nio skepp. "Flygande Hjorten" och "Anna Catharina", medförande över 65.000 gulden var, satte segel i början av februari. I stormen kort efter deras avfärd slog de i en sandbank. Båda skeppen sprang läck och sjönk sedan snabbt.

År 1981 lokaliserades resterna av "Flygande Hjorten" och den arkeologiska undersökning inleddes som ännu pågår. Tusentals dukater har blivit funna, delvis spridda och delvis packade i de ursprungliga, ännu oförstörda, starka järnbeslagna träkistorna som tillhörde kompaniet. Dessutom kom ett stort antal små plåtlådor, tätt packade med silverdukatoner, upp i ljuset. Dykarna har funnit tusentals sådana mynt nära vraket. Det är en typ av mynt som inte alls nämns i källorna till Zeelandskammarens myntskeppning det året! Silverdukatoner var inte en del av den officiella skeppslasten, utan skulle smugglas till Asien av VOC:s tjänstemän. Förvisso var detta mot reglerna, men inte desto mindre skedde detta i stor skala och alla visste om det. Vid ankomsten i Asien växlade ägarna in mynten i kompaniets skattkammare. De fick ett kvitto och sedan återbetalades beloppet i Nederländerna. De inblandade var beredda att stå ut med alla svå-

righeter och risker, eftersom det var möjligt att göra en nått profit på växelkursen vid denna transaktion.

De upptäckta kistorna i "Flygande Hjorten" är de första i världen, för aldrig tidigare har intakta packlådor med sitt innehåll hittats på ett VOC skepp. Varje kista innehöll ett antal säckar med mynt och vägde mer än ett hundra kg. För att hålla säckarna på plats under färden fylldes kistorna upp till locket med torv. Alla kistorna förvarades i kaptenens hytt. Tack vare fyndet har ny kunskap vunnits och allt man tidigare visste om packning och skeppning från de skriftliga källorna är nu befast. Dessutom, på grund av skalan, erbjuder kistornas innehåll en unik möjlighet att komma myntproduktionens teknik och organisering närmare.

Dukaterna är så gott som alla i perfekt kondition. De flesta slogs år 1729 och kommer från regionala myntorter i Nederländerna, Utrecht och Västfriesland. En stor del av silvermynten har skadats allvarligt av den långa vistelsen i saltvatten. Nästan alla realerna kommer från den spansk-amerikanska myntorten i Mexiko och de flesta är slagna under perioden 1730-33. En del av dukatonerna är gamla 1600-talsexemplar (från både södra och norra Nederländerna), medan andra var helt nya mynt, huvudsakligen från Gelderland och Overijssel.

Inger Hammarberg

Svenska guldmynt funna i Italien

I den italienska staden Anconas hamn hittades åren 1927-29 en mängd guldmynt. Fram till år 1929 (möjligen fortsatte sökandet) hade 6.468 guldmynt hittats, vägande sammanlagt 23,5 kg. Av de funna mynten är fyrtio svenska.

Det var på senhösten 1927 som man gjorde det första fyndet - några stora guldmynt från 1500-talet. Vid en snabb undersökning gjord av dykare på samma plats hittades ännu fler mynt. Endast under den första veckan efter upptäckten hittades ca 500 exemplar från olika länder och i olika valörer. Till stor glädje för de italienska myndigheterna var alla mynten utmärkt bevarade.

Hypotesen var att ett fartyg förlist i

Anconas hamn och att mynten, som antagligen förvarats i någon form av kista, sprits ut över hamnbotten. Det är bl a känt att ett svenskt fartyg sjunkit i hamnen den 17 september 1733.

Myndigheterna anställde ett par dykare som systematiskt undersökte fyndplatsen och området omkring. Vädret var ofta bekymmersamt för dykarna, men resultaten var så goda att dykarna ändå fortsatte. De flesta guldmynten kommer från Spanska Nederländerna och områdena där omkring från åren 1587-1706. Många mynt kommer även från Österrike (1519-1711). Det äldsta myntet är ungerskt och präglades under Matthias Corvinus (1458-90) regeringstid. De svenska guldmynten är alla präglade under Gustav II Adolfs regering.

IW

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel 046-14 43 69

SNT har
fortfarande låga annonspriser
Utnyttja det!

Essays in Honour of Robert Carson and Kenneth Jenkins. Utg M Price, A Burnett och R Bland. Spink & Son Ltd., London 1993. ISBN 0 907605 38 9. 296 s., 48 pl, inb. Distribueras av förlaget, GBP 70:00 + 6:00 porto.

Carson och Jenkins har varit Keepers of the Department of Coins and Medals i British Museum och är välkända för sina betydande forskningsinsatser inom den romerska respektive grekiska numismatiken. Båda råkar fylla 75 år ungefär samtidigt. Detta är anledningen till utgivningen av denna vackra hyllningskrift, som innehåller 27 läsvärda essäer om olika spörsmål avseende antikens mynthistoria samt en, som handlar om mynt- och medaljporträttens utveckling under renässansen.

Uttrycket essä är i viss mån vilseledande, eftersom det kan föra tanken till ett slags kåseri, vilket det definitivt inte är frågan om. Det som redovisas är nya forskningsresultat, som presenteras på ett tilltalande och för det mesta lättillgängligt sätt. Endast ett på subjektiva grunder gjort urval kan i korthet behandlas här.

En essä i ordets egentliga mening finns dock med: *Roman Provincial Coins of the Julio-Claudians* av An-

drew Burnett, som innehåller många väl genomtänkta ord om sambandet mellan de autonoma grekiska staternas myntprägling och det som på engelska kallas för Imperial Greek Coins, d v s de av grekiska städer eller områden (koinon) under romersk överhöghet präglade mynten.

Även David Sellwoods *Parthian Mint Operations* har något av essä över sig. Han presenterar kortfattat och med ett väl valt bildmaterial tekniska aspekter på den partiska myntpräglingen, som här tycks skilja sig märkbart från hellenistisk tradition.

Tillsammans med en gedigen undersökning av Joe Cribb om attribueringen av de s k Herausmynten från nuvarande Afghanistan till en historisk kushankonung utgör dessa arbeten övergången mellan bokens grekiska och romerska avdelningar.

Från den förra bör nämnas på första plats Ulla Westermarks stampstudie av konung Archelaus staterer, den makedoniske konung, vars regeringstid infaller vid tiden för det peloponnesiska krigets slutfas. Studien visar att Archelaus prägling varit betydligt mera omfattande än man tidigare haft anledning att tro. En myntskatt, som kom i dagen år 1969, innehöll ett stort antal av Arche-

laus staterer. På grund av stamparnas höga och jämna kvalitet och all avsaknad av myntmästar- och andra särskiljningstecken kunde emellertid antalet använda stammar - och därmed präglings omfattning - endast avgöras genom en noggrann detaljstudie. Av intresse i sammanhanget är att även Archelaus föregångare - den långlivade konungen Alexander I - torde ha präglat långt fler mynt än man trodde för endast några år sedan, ett ytterligare bevis för att Makedonien lång tid före Filip II och Alexander den store var en betydande maktfaktor.

Richard Ashton tar sig an myntserierna i den tidigare präglingen från staden Rhodos och presenterar nu underlaget för den uppfattning, som redan för sjutton år sedan kortfattat redovisats av hans läromästare C Kraay i *Archaic and Classical Greek Coins*. Numismatikens kvarnar maler ofta sakta men säkert.

Med ett undantag handlar de återstående arbetena av större kaliber i den grekiska avdelningen helt eller delvis om seleukiderna: *Antiochus Hierax am Hellespont* av Ch Boehringer, *Les ressources financières de Séleucos IV (187-175) et le paiement de l'indemnité aux Romains* av G Le Rider och *The Ma' Aret En-Nu'man Hoard, 1980* av H B Mattingly.

Tuukka Talvio: H.F. Antell ja Antellin Valtuuskunta. Helsinki 1993, ISBN 951-9075-60-7. Utgiven av Museiverket, 189 sid, rikt illustrerad, finsk text med engelsk sammanfattning och bildtexter.

För ett hundra år sedan avled en av sin tids främsta myntsamlare - Herman Frithiof Antell. Han föddes utom äktenskapet i Vasa den 28 maj 1847. Hans föräldrar var Herman Rosenberg och Brita Catharina Antell. Den unge Antell genomgick Vasa gymnasium och blev student 1865. Han avlade 1869 fil. kandidatexamen och samma år blev han fil. magister. Därefter ägnade han sig åt medicinska studier i Helsingfors och Stockholm. År 1873 var Antell lasarettsläkare i Vasa och 1874 avlade han licentiatexamen i Helsingfors och var därmed färdigutbildad läkare. Antell gav sig tidigt ut på långa resor. Bäst trivdes han emellertid i Paris där han inrättade sin bostad i en vacker våning vid Champs Elysées. Hemstaden Vasa förblev han dock trogen.

Vid sidan av sin verksamhet som läkare bedrev han även affärsverksamhet. Störst intresse ägnade han nog ändå sina samlingar. Vid faderns död ärvde Antell en mynt- och medaljsamling som han redan under studietiden förökade. Han var framförallt road av mynt från Gustav II Adolfs och

Karl XII:s tid och medaljer från den förstnämnde kungens regeringstid. Han skrev själv katalog över den ständigt växande samlingen. I Stockholm vann han riksantikvarie Hans Hildebrands vänskap. Denne öppnade Kungl. Myntkabinettets samlingar för Antell. Vid ett flertal tillfällen lovade Antell att den svenska statssamlingen efter hans död skulle få uttaga och införliva alla där saknade mynt och medaljer, vilka fanns i hans samling. Detta gjorde att Antell kallades till korresponderande ledamot av Kungl. Vitterhetsakademien samt att han dekorerades med Nordstjärnans riddarkors. Att svenska staten var intresserad förstår man, eftersom Antell inköpt Snoilskys och Stiernstedts myntsamlingar. Ödet ville nu annat och samlingen ingår idag i Nationalmuseets myntkabinett i Helsingfors. Vid sidan av sina numismatiska samlingar hade Antell även stora samlingar av gamla vapen, konsthantverk, äldre måleri, tavlor av moderna konstnärer (mest av svenskt och finskt ursprung), sigillstammar, autografer och handskrifter, böcker och en fornsakssamling.

Tuukka Talvios förtjänstfulla bok beskriver utförligt Antells egen historia och hans samlingar men också vad som hände efter hans död 6 april 1893. Det finska parlamentet utsåg 1894 en kommitté, kallad Antellska Delegationen, som skulle admi-

nistrera kapitalet och vårda samlingarna. Man skulle vidare använda räntan på kapitalet till inköp av mynt, medaljer och konst. Fram till första världskriget gick allt bra och många betydelsefulla inköp gjordes som tex tavlor av Albert Edelfelt, Hugo Simberg, Pekka Halonen, Karl Isakson, Anders Zorn, Paul Signac, Edvard Munch, Paul Cézanne, Paul Gauguin, Vincent van Gogh och Pierre Puvis de Chavannes.

Under åren 1914-1920 sjönk markens värde till endast 9/10 av sitt ursprungliga värde och denna följde även kapitalet efter Antell. Den finska lagstiftningen omöjliggjorde placering annat än i finska statsobligationer. Detta gjorde att pengarna var låsta. Ingen möjlighet fanns att sälja obligationerna. Under mellankrigsåren kunde endast begränsade inköp göras och under andra världskriget avstannade naturligt nog alla inköp. Den Antellska Delegationen avvecklades 1977 och ansvaret för samlingarna överfördes till Nationalmuseet. Tavlorna finns i Athenaeum. Efter ett långt uppehåll har samlingarna åter börjat utökas (sedan 1989).

Boken är mycket elegant utförd med mängder av förstklassiga färgillustrationer. Det gör att även en icke finskspråkig läsare får full njutning.

Ian Wiséhn

Det nämnda undantaget rör J A W Warrens arbete om det achaiska förbundets prägling i silver. Warren bekräftar den tidigare av Ch Boehringer framförda tesen, att präglingen fortsatte långt efter år 146 f Kr, det är då romarna besegrade förbundet och Grekland förlorade sin frihet. Då året 146 som slutpunkt för förbundets mycket omfattande prägling varit en hörnsten vid dateringen av grekiska mynt från denna tidsperiod, får omvärderingen långtgående konsekvenser.

Bokens romerska avdelning spänner från ett arbete av Ch A Hersh om siciliska quadrigati till J Kents *Style and Mint in the Gold Coinage of the Western Roman Empire, 455-461*.

Hershs tema är synnerligen väl valt med avseende på både Jenkins och Carsons vetenskapliga intressen. J Kent förvävar däremot mest genom att i huvudsak citera sig själv och påstå, att utgivningen av vol 10 av *Roman Imperial Coinage* kanhända "för första gången lett till en mycket ingående och detaljerad analys av västrikets myntserier kring mitten av 400-talet". G Lacams banbrytande studie i ämnet nämns endast i ett perifert sammanhang.

Mellan dessa kronologiska ytterligheter finns mycket intressant att läsa. W E Metcalfs *The coinage of Otho and early imperial mint organisation* är kort men up to the point. Metcalfs konklusion är att man bör vara mycket försik-

tig med att beträffande den tidiga kejsartiden ange, att präglingen organiserats i form av enskilda, förhållandevis självständiga verkstäder (*officinae*) under en gemensam ledning (triumviri a.a.a.f.f.).

Medan H-D Schulz i Samos bronsmynt spårar kejsar Trajanus resa till ostfronten år 113, behandlar P V Hill myntporträtten för Septimius Severus och hans familj. Här saknar man dock en jämförelse med de många bevarade officiella porträttbysterna.

Ursupatorn Jotapianus fåtaliga mynt är viktiga dokument om hans korta karriär. R Bland presenterar dem i en, som det verkar, fullständig och mycket läsvärd studie. Även kejsar Valerianus och hans son Gallienus mynt är viktiga historiska dokument, men här är materialet ojämförligt större. C E King redogör med tillbörlig försiktighet för dessa kejsares daterade (och, som det verkar, i vissa fall feldaterade), i Rom präglade mynt.

Några av de följande arbetena befattar sig med frågor med specifik anknytning till jubilarernas hemland, provinserna Britannia. Vidare redogör P Bruun för den första konfrontationen mellan kejsarna Konstantinus I och Licinius i ljuset av myntpräglingen. P Bastien publicerar två tidigare okända solidi, som präglats i Konstantinopel åren 335-336, d v s kort före Konstantinus död. De utgör en god illustration till den planerade

successionsordningen, en fyrdelning av riket på samma sätt som under Diokletianus, men nu inom familjen. Det blev emellertid inte som han hade tänkt sig. Familjebanden hindrade på intet sätt ett blodbad, som klart överträffade uppgörelserna mellan de gamla tetrarkerna vid seklets början.

I typografiskt hänseende är boken monstergill. Dess tematiska spannvidd är en utmaning för läsaren, vars kunskaper ju sällan torde ha motsvarande bredd.

Gerhard Miksche

Prenumerera på
årsret och jubileumsmynt
från Norge, Danmark och Finland
genom oss.

Även utgåvor från hela världen.

Sedlar. Polletter.

Listor skickas gratis.

NORRTÄLJE MYNT AB

Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

Medeltidsfräse

Äldre svenska fräsesläkter. Pris: samtliga häften 500:-, enstaka 200:-. Försäljes genom Riddarhusets genealogiska avdelning. Box 2022, 103 11 Stockholm; postgiro (SE-Banken) 26 25 40-8, att gottskrivs Riddarhusets bankkonto 5856-041806.

Med det under 1989 utgivna häfte 3 (290 sidor), innehållande bl.a. rättelser och tillägg till häftena 1-2 (1957, 1965), käll- och litteraturförteckning samt ort- och personregister för hela verket, ävensom 17 - av inalles 81 - ätters genealogier, har band I av det av Riddarhusdirektionen utgivna nyttiga ättartavleverket fullbordats.

Även om medeltidsätternas vapenföring icke var enhetlig, utan stundom kunde variera från fader till son, må frånvaron av instruktiva vapenteckningar beklagas. Förlagor hade varit lättillgängliga i fil. dr Jan Ranekes numera utkomna standardverk *Svenska medeltidsvapen, I-III* (1982-85). För en lekmanalläsare säger en tecknad vapenbild mera än en verbal sigillbeskrivning. Å andra sidan saknar - trots vapenidentitet - den behandlade ätten Tott, utdöd såväl i Sverige som i Danmark under 1600-talets senare hälft, genealogiskt samband med den ännu fortlevande grevliga och friherrliga ätten Thott. L. P-11

I värtar, I som kände Johannes i Sorkaby, huredan kar va dö?
Jo då sa ju så dek, att rediare kar får en leta ätter. Han va nödri i kollansjon mü rättvissa mer än en gång.
Då va jödran, svärfar! Hur kum de se?
Jo, då va, när han gjorde selfverpänga. - Å han hade la inte blett fast då häller, om han inte hade rätt helakggt på Carl XIV Johan.

AUKTIONER

SVENSKA

- Nov 20 Stockholm, B. Ahlström
27 Göteborg, Antikören

UTLÄNDSKA

- Nov 3 London, Glendining's
3-5, 8 Frankfurt, Peus
10-12 Köln, Münz Zentrum
11-13 New York, Bowers & Morena
15-16 Bussum, L. Schulman
15-16 Zürich, Frank Sternberg
17-18 Sidney, Spink Noble
17-19 Basel, Münzen & Medallien
18-20 New York, Bowers & Morena
22-23 München, Lanz
24 London, Spink
24-26 München, Hirsch
- Dec 1 London, Glendining's
8 London, Glendining's
8-9 New York, Stack's
11 Bryssel, Elsen
12-14 Manheim Kurpfälzische Münzhandlung

MÄSSOR

UTLÄNDSKA

- Dec 10-12 New York, International Numismatic Convention

Ordensnytt från Bosnien-Hercegovina

Den krigshärjade republiken Bosnien-Hercegovina i det forna Jugoslavien förklarade sin självständighet den 21 december 1991, anordnade en folkomröstning i frågan den 1 mars och vann erkännande av EG den 7 april 1992. Den bosnisk-muslimska regeringen utdelar sedan en tid en taperhetsdekoration, allmänt känd som den "Gyllene Fleur-de-lis", i flertalet fall postumt. Symbolen är troligen upptagen från statsvapnet, även ingående i flaggan, och har måhända sin förebild i den franska rojalistiska "Decoration du lis" från 1814, uppger det nybildade Serbian society for heraldry, genealogy, phaleristics & vexilology "White Eagle" i sitt informationsblad nr 3, december 1992, s. 20. L. P-n

FÖRENINGAR

ALINGSÅS NUMISMATISKA FÖRENING har möten första torsdagen i februari - april och oktober - december i Sparbankens filmsal kl 19.00. Upplysningar: tel 0302-130 69.

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Nya Gästis kl 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti). Apollögården vid Almvägen, Fagersta. Tid: kl 19.00. Upplysningar: tel 0223-116 71.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB. Möteslokaler Borlänge. Samlaren, biblioteket Borganäsvägen, Falun, Kristinegården, Kristinegatan 9-11. Uppl tel 0243-258 56.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING. Auktionsmöten med föredrag hålles andra måndagen i månaden kl 18.45 i Traktören (Tr), Köpmansgatan 20. Studiecirkeln möts i klubblokalen (KL), Jungmansgatan 57, 18.30. Medaljcirkeln 1:a onsd och Fotocirkeln 3:e onsd. Antik- och Medeltidsektionen 4:e torsd och Utlandscirkeln sista sista tisd i månaden. GNF, Box 5289, 402 25 Göteborg. Kontaktman: Bo Nordell, 031-10 65 49 (dagtid). Anbud: Anders Falk, 031-13 31 41.

HALMSTADS MYNTKLUBB har möten med auktion i IOGT-lokalen, Murareg 30, Halmstad, kl 18.30 den fjärde måndagen i varje månad utom juli. Upplysningar: 035-12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal den andra torsdagen i varje månad utom juni-aug. Upplysningar: Evert Olofsson 0413-221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad (utom juni - augusti) kl 19.00 i SPF, S. Långgatan 39, Kalmar. Upplysningar: 0485-115 52, 0480-159 29.

KARLSKOGA NUMISMATISKA FÖRENING har möten andra onsdagen i varje månad (utom juni, juli och aug.) kl 19.00 i S-E-Banken, Torget, Karlskoga. Auktioner vår och höst. Upplysningar 506 41 eller 365 39.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad i SPF-lokalen, Djulög. 51, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150-210 45 el 151 00.

MYNTKLUBBEN KLIPPINGEN har mynträff första tisdagen i jan.-april, sept.-dec. Lokal: Åkersviksskolans matsal, N Järnvägsgränd, Sundsvall, kl 19-21. Information om mynt, värdering, auktion, lotterier. Köp och sälj. Tel. 060-55 64 18, 11 35 03.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING. Mynträffar med aktiviteter och auktion i "Utbildningshuset", Åkergr. 1, Lund. Upplysningar: vard 046-14 43 69 kvällar 046-13 46 47.

FÖRENINGEN NORDVÄSTMYNT håller sammanträde med auktion i Folkets Hus, Klippan, kl. 19.00, andra fredagen i varje månad. Upplysningar och auktionslista tel. 0451-132 88.

NOLA MYNTKLUBB har möten 3:e tisdagen varje månad augusti - april, utom december. Lokal: Örnsköldsviks museum. Uppl. tel 0660-166 48 eller 0660-402 20.

NORRÖPPING MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj - augusti i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011-12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö sista tisdagen i varje månad utom dec, juni - juli. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS. Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910-186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten kl 19 första onsdagen i varje månad (ej juli - augusti). Lokal: Valbo Kommunhus. Upplysningar: tel 026-18 18 36.

SIGTUNA MYNTKLUBB har möten 10/11, 8/12 i klubblokalen Rosersbergsvägen 27 B, Rosersberg. Uppl 08-590 381 90.

MYNTKLUBBEN SKILLING BANCO, Linköping, har möten andra helgfria torsdagen i varje månad (utom maj - augusti) i Huvudbiblioteket, Hunnebergsgatan 8, Linköping i Lindblomsrummet 1 tr upp kl 18.30 - 21.00. Årligen anordnas en antik- och samlarmässa samt en resa till Frimynt i Helsingborg. Upplysningar: tel 013-12 22 62.

FÖRENINGAR

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING håller möten sista torsdagen i varje månad utom juni - augusti på IOGT, Kungsgatan 16 A. Klubblokaler: Kungsgatan 38 A. Malmö, håller öppet varje tisdag kl 19-21 under september - maj.

SKÖVDE NUMISMATISKA FÖRENING. Möten 14/11 och 12/12 kl. 16.00 på Servicehuset Bagaren, Hertig Johansgatan 22 A, Skövde. Upplysningar: tel 0500-48 08 50 (Thord Lundh).

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB. Möten på Folkare fotoklubb, Teleg. 19, Avesta. Upplysningar: tel 0226-562 78.

TRELLEBORGS MYNTKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Sparbanken Skånes samlingsall, CB Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotterier mm. Upplysningar: tel 0410-241 31.

TÄLJE MYNTKLUBB. Södertälje, har möte i Bridgesällskapets lokaler, Köpmangatan 7 kl 19.00 andra tisdagen i varje månad utom juni, juli, augusti och december. Upplysningar: tel 08-552 403 78.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA sammanträder under hösten i Universitetets myntkabinett tisdagar kl 19. 16/11: H. Nilsson. Ett försök till prisstopp för 1700 år sedan. Diokletianus prisedikikt år 301 och dess bakgrund; 7/12: L. O. Lagerqvist. Slagen vid Fredrikshamn och Svensksund - medaljerna. Tid: 19.00. Upplysningar: 018-5497 11.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion sista fredagen i varje månad utom december på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl 19.15. Visning från kl 18.15. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB. Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag och dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345-112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING har sammanträden med auktion i Röda Korsets lokaler Hovsg 11, Växjö 2/12. Upplysningar: 0470-77 31 14, kvällstid.

VÄSTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten första torsdagen varje månad oktober - maj kl 19.00. Gamla Bangatan 45, Ludvika.

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten 20/10, 17/11 kl 19 i M-lokalen, Järntorgsgatan 3. Upplysningar: tel 019-24 60 97.

Förenings- annonsering

Från och med nr 1 • 94 kommer föreningsannonserna att få ett annat utseende.

Stående annonsering upphör och ersätts med tillfälliga meddelanden inför möte med utsatt datum och speciella syften, t. ex. föredrag och auktioner.

De nuvarande annonserna kommer alltså att slopas.

Nya meddelanden insändes till redaktionen.

*Bättre att börja
med en tom pung
än att sluta
med den.*

Notan betalades med polletter

I slutet av 1800-talet använde flera värdshus i Sverige polletter. Ett vanligt sätt att begagna dessa var att serveritören när han kom på morgonen växlade till sig en viss summa pengar i polletter. När han sedan tagit upp beställning gick han till köket där han redovisade med dessa. Av gästerna fick han sedan betalt med vanliga pengar.

Polletter kunde också köpas i värdshusets kassa och sedan avlämnas vid serveringen. Det förekom även att vissa polletter endast gällde värdshusets bättre avdelning, medan andra endast gällde vid caféet eller på krogen.

Den här avbildade polletten användes av L. Hauschilds värdshus i Göteborg. Det var under några år i början av 1880-talet som värdshuset begagnade sig av sju olika pollettvalörer.

Högsta valören var 200 öre och med diametern 31 mm. Lägsta valören var 5 öre (18 mm i diameter). Andra valörer var 100, 50, 25, 15 och 10 öre. Den högsta valören var förnicklad, medan alla övriga polletter var i mässing.

Pollettens åtsida visar inom en pärlring texten WERTH-MARKE, valören och längst ned en rak pärlrand. På denna pärlrand är L H instämplat. Frånsidan visar valören inom en pärlring.

Polletten har den för svensk användning ovanliga texten WERTH-MARKE. Det har att göra med att Hauschild lät tillverka polletterna i Berlin. Polletterna begagnades vid värdshuset under några år i början av 1880-talet.

Magnus Widell

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm
Telefon 08-662 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlars Förening

Bli medlem i SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN!

Årsavgiften är 175 kr.
Som medlem
får Du SNT automatiskt.

Du kan också
enbart prenumerera på tidningen.
Det kostar endast 125:- per år.

MYNTAUKTION 14

Lördagen den 4 december

SVERIGE

Mynt, sedlar, medaljer samt
en omfattande samling polletter.

Dessutom:

Kristinas 1/4 ören - del II,
plåtmynt, poster och litteratur.

*Auktionskatalogen utkommer i mitten av november
och kan beställas per telefon eller genom insättning av
Kr 60:- på postgiro 48 92 03 - 0.*

*Skriftliga anbud till auktionen mottages t.o.m.
lördagen den 4 december 1993, klockan 12.00.*

ANTIKÖREN MYNTHANDEL

Telefon / Fax 031-18 39 60

Önskas köpa!

Vackra mynt, sedlar och medaljer

*Vi är även intresserade av att erhålla inlämningar av
bättre material till våra auktioner - tre gånger per år!*

ANTIKÖREN MYNTHANDEL

Telefon / Fax 031-18 39 60